

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XIII рік видання. № 225, березень, 2013

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Дні Тараса Шевченка в Румунії*
- ❖ *Важливий крок у галузі культурно-освітньої співпраці*
- ❖ *«Од молдованина до фіна на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує!»*
- ❖ *Заповіти Тараса Шевченка: словесний та художньо-графічний*
- ❖ *«Господь післав тебе...»*
- ❖ *Пісенний дар із України*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури Європейська література періоду Середньовіччя. Франсуа Війон (II).*
- ❖ *«Буковинські трафунки»*
- ❖ *Іс... Міс... Тіс... (Оповідання із циклу «Промахи»)*
- ❖ *Дикий рай (Уривок з повісті)*
- ❖ *Небилиці з дідусевої скарбниці*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Ірина МОЙСЕЙ

ДНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В РУМУНІЇ

Бухарест – Сату Маре

«Є пам'ятник Шевченку в Бухаресті...»¹

Березень. Хвилями проходять заходи із вшанування пам'яті національного поета України Тараса Шевченка і в Україні, і за її межами, всюди, куди розкидала доля українців у різні часи і за різних обставин. Так і в Румунії, де «Дні Тараса Шевченка» вже давно стали традиційним, щорічним широкомасштабним заходом. Це конференції, круглі столи, симпозиуми національного і міжнародного рівнів, літературні вечори, концерти та ін. І в цьому плані ще до вісім років тому бухарестським українцям, можна сказати, пощастило найбільше. І не тому, що заходи тут проходили пишніше, аніж деінде, а тому, що в бухарестському парку Герестреу ще в 1952 році було встановлено погруддя Тараса Шевченка. З огляду на дату, можна навіть сказати, що українцям Бухаресту пощастило найбільше в Європі, бо бухарестський пам'ятник-погруддя Великому Кобзареві чи не перший на цьому континенті за межами України².

З того часу багато води сплигло у «Дніпрі широкім», мінялась політика, державні устрої. Були часи, коли відзначали роковини Шевченка гучно і з розмахом, а були й інші, коли будь-які заходи, пов'язані з його іменем, вважалися проявом націоналізму і гостро засуджувались, навіть карались.

Та несподіваний удар українській громаді Бухареста і не тільки був нанесений саме в час, коли Румунія

після грудневих подій 1989 року твердо стала на шлях демократичного розвитку. В 1993 році погруддя Тараса Шевченка було знищене невідомими. Тоді ж були вандалізовані й інші монументи соціалістичної епохи. Звідки ж було знати групі вандалів, хто такий Шевченко і яке відношення він має до «процвітаючого соціалізму»? Культура і варварство – поняття несумісні.

На щастя, в 1998 році зусиллями Союзу українців Румунії і Посольства України в Румунії, за сприяння мерії Бухареста і Міністерства культури Румунії погруддя Кобзаря в парку Герестреу (на тому ж місці) було відновлене, точніше, зведене заново, на цей раз рукою відомого скульптора Генадія Єршова. На той час це був єдиний пам'ятник національному поету України в Румунії. Згодом, в 2005 році було встановлено погруддя Тараса Шевченка на румунській території Буковини, перед будинком культури українського села Негостина, в 2009 в повітовому центрі Сату Маре, а в 2011 в Тульчі.

І знову українці Бухареста, їх друзі і гості почали збиратися коло пам'ятника Тарасу Шевченку, головно в березні, щоб покласти до його підніжжя квіти і вклонитися Великому Кобзареві.

Так і цього року, 11 березня відбулася церемонія покладання квітів до пам'ятника Тарасу Шевченку. З промовами виступили Надзвичайний і Повноважний Посол України в Румунії Теофіл Бауер (текст промови подаємо в продовженні, див. стор. 8-9);

(Продовження на 4 стор.)

Коло бухарестського погруддя Тараса Шевченка лунає пісня «Реве та стогне Дніпр широкий», яка стала своєрідним гімном українців

¹ «Є пам'ятник Шевченку в Бухаресті» – вірш Івана Ковача із циклу «Наш Шевченко, як віра розп'ята». Повний текст див. на 4-ій обкладинці.

² У 1918 році був встановлений пам'ятник Т. Шевченку в Санкт-Петербурзі, але він простояв лише вісім років.

ДНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В РУМУНІЇ

(Продовження з 3 стор.)

перший заступник голови Союзу українців Румунії Іван Робчук, радник Міністерства культури Румунії Ярослава Колотило, депутат Парламенту Румунії з боку української нацменшини Іван Марочко, румунська письменниця українського походження Сільвія Забарченко і колишній директор Сігетського українського ліцею Федір Попович. Письменник Михайло Трайста зачитав вірш «У березні вовічнім» іншого відомого в Румунії і за її межами українського письменника Івана Ковача.

П.С.: Не знаю, хто вибрав місце для бухарестського пам'ятника Тарасу Шевченку, але можу припустити, що то була людина щонайменше ознайомена із його творчістю. На березі великого озера, немов коло Дніпра, а поруч – верби. Ще й погода кожного разу, коли ми приходили до пам'ятника минулими роками, здіймаючи вітер, хвилюючи поверхню озера і розкуйовджуючи вербове гілля, наче допомагала створити відповідну атмосферу. І мимоволі на думку йшли слова:

*«Рече та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолю верби гне високі,
Горами хвилю підійма...»*

Так було минулими роками. Та не цього разу. Тепер ні «сердитого вітру» не було, ні «хвиль горами». Лиш дощило. Сумно так дощило. І хоч усі присутні за звичаєм заспівали «Рече та стогне Дніпр широкий», у думці мимоволі спливали інші слова Кобзаря:

*«Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..
Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?...»*

Продовжились заходи із вшанування Тараса Шевченка в Бухаресті у фестивальному залі Бухарестської філії СУР-у, де був зорганізований круглий стіл на тему «Жінки у житті і творчості Тараса Шевченка». А 23 березня в Інформаційно-культурному центрі Посольства України в Румунії відбулася конференція на тему «Життя і творчість Шевченка» і у фестивальному залі Міністерства культури Румунії – літературно-музичний спектакль, про які, сподіваємося, учасники зможуть розповісти нашим читачам у майбутніх числах «Нашого голосу».

«Премія людині, яка безумовно заслужує відзнаки з великої України...»

Ще минулого року, невдовзі після того, як в Сату Марє з успіхом пройшов міжнародний симпозиум «Тарас Шевченко – апостол українського народу», до нас дійшла вістка про те, що правління Всеукраїнського Фонду Тараса Шевченка на своєму засіданні 6 червня 2012 р. в Києві одностайно прийняло рішення про присудження премії Фонду Тараса Шевченка «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» за 2012 рік Михайлові Мачоці за багатолітню подвижницьку діяльність на терені української культури, активну працю в організації українського культурно-просвітницького та громадського життя в Румунії.

Михайло Мачока був запрошений на офіційну церемонію вручення Диплому лауреата, яка зазвичай відбувається на могилі Тараса Шевченка на Чернечій горі в Канєві. Але за обставин, які несприятливо склалися на той час, він не зміг прибути на церемонію. Та цього року, з нагоди заходів в рамках «Днів Тараса Шевченка в Румунії» голова Всеукраїнського Фонду Тараса Шевченка Людмила Красицька була запрошена в Сату Марє і на нашу превелику радість відгукнулася на запрошення.

Церемонія вручення Диплому лауреата відбулася 22 березня і була відкрита головою Союзу українців Румунії Степаном Бучутою, який привітав усіх присутніх і, між іншим, сказав: «Ми раді, що сьогодні зібралися разом і саме в цей щасливий момент визнання зусиль нашого

*За хвилини до початку церемонії.
Людмила Красицька і Василь Боєчко*

колеги Михайла Мачоки, голови Сатумарської повітової філії Союзу українців Румунії, де шанується пам'ять апостола українського народу Тараса Шевченка. Нашого національного поета шанують у всіх місцевостях Румунії, де проживають українці, але тут, в Сату Марє, його дух найбільше відчутний». І це справді так, бо й встановлення погруддя Тараса Шевченка у центральному парку Сату Марє, яке стало можливим завдяки зусиллям Михайла Мачоки, і вихід збірника матеріалів цієї знаменної події, і минулорічний симпозиум – в усьому відчувалась глибока осмисленість, великий емоційний заряд, завдяки чому всі ці події залишили помітний слід в історії і в пам'яті їх учасників.

«Разом з нагородженням Михайла Мачоки, – продовжив Степан Бучута, – нагородженими почувуються всі українці Румунії, які люблять і зберігають свої національні традиції і цінності. Вітаємо пана Михайла Мачоку. Вітаємо Сатумарську філію Союзу українців Румунії».

У продовженні присутнім була представлена голова Фонду Тараса Шевченка, правнука Тараса Шевченка по сестрі Катерині Людмила Красицька, яка вручила високу відзнаку Михайлу Мачоці.

Всеукраїнський Фонд Тараса Шевченка був заснований 20 років тому. До його правління входять відомі діячі культури і науки, а також кровні родичі Т. Шевченка, які й були ініціаторами заснування цього Фонду. В 1994 році Фонд започаткував Міжнародну премію під девізом «У своїй хаті й своя правда, і воля, і сила», яка є нагородою не за окремий твір, а за подвижницьку діяльність протягом життя у справі розбудови Української Держави. Щороку лауреатами цієї Премії стають три особи, одна з яких належить до українського зарубіжжя. Серед лауреатів Премії з української діаспори є такі відомі особистості, як останній Президент Української Народної Республіки в екзилі, співорганізатор та віце-президент СКВУ (сьогодні SKU) Микола Плав'юк, всесвітньовідомий письменник

Василь Барка, Аркадій Жуковський, який очолював НТШ у Франції та ін. Тепер і українці Румунії можуть пишатися тим, що їх представник став у один ряд із такими видатними особистостями.

Вручаючи Михайлу Мачоці високу відзнаку, Людмила Красицька наголосила: «Сьогодні, я маю честь вручити цю нагороду представнику української громади, яка вразила нас своєю потужністю, своєю енергією, своїм бажанням працювати на терені своєї рідної української культури. Цю Премію ми вручаємо людині, яка безумовно заслуговує відзнаки з великої України і яка зробила дуже багато не лише для українців, що проживають в Румунії, але й багато зробила для України, її авторитету в світі».

Також Людмила Красицька передала українцям Румунії в подарунок від Фонду книги.

З високою нагородою привітав Михайла Мачоку Генеральний Консул України в Сучаві Василь Боєчко: «Сьогодні ми вшануємо двох українців. Одного звали Тарас Шевченко, іншого – Михайло Мачока, один українець народився в Україні і приніс їй велику славу як український національний поет, інший народився тут, в Румунії, в сусідньому повіті Марамуреш, і зробив велику справу щодо вшанування першого українця...». Також Василь Боєчко вручив голові СУР-у Степанові Бучуті Почесну грамоту від Товариства зв'язків з українцями за межами України «Україна-Світ», підписану Іваном Драчем і висловив вдячність українцям Румунії за добру традицію щорічно в березні вшановувати Тараса Шевченка цілим рядом заходів.

Винуватець торжества Михайло Мачока і генеральний секретар СУР-у Люба Горват, яка потрудилась на славу, забезпечуючи синхронний переклад під час усього заходу

Схвильований дійством, Михайло Мачока подякував за добрі слова на його адресу і за присутність учасників, яку розцінив як знак вдячності і симпатії до всієї української громади повіту Сату марє.

(Закінчення на 6 стор.)

ДНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В РУМУНІЇ

(Продовження з 5 стор.)

Разом з тим він підкреслив: «Цей диплом увінчує зусилля всієї нашої громади задля збереження традицій і культурних цінностей українців, відновлення літературної та мистецької спадщини, яку залишив нам Кобзар нашого народу Тарас Шевченко. Ні тоді, коли ми зводили погруддя Тараса Шевченка у центральному парку Сату Марє, ані тоді, коли організували Міжнародний симпозіум «Тарас Шевченко – апостол українського народу», ми не думали про нагороди. Збереження пам'яті духовного батька України ми вважали обов'язком своєї честі і совісті. У той же час я щасливий, що наші зусилля були оцінені і нагороджені Дипломом, який радує, але разом з тим покладає на нас велику відповідальність. Я вважаю, що цей Диплом був вручений не тільки мені, а й всій українській громаді Румунії, Союзу українців Румунії, комітету Сатумарської повітової філії». На закінчення Михайло Мачока подякував провладу СУР-у, який завжди підтримував заходи, організовані в Сату Марє, представникам органів місцевої державної влади – префектури, повітової ради і мерії, без сприяння яких усі заходи не були б такими плідними, і Генеральному Консулу України в Сучаві, який посприяв розвитку зв'язків між Сатумарським повітом Румунії і Закарпатською областю України та підписанню між ними в жовтні 2008 року Угоди про співробітництво. Також Михайло Мачока висловив вдячність голові Фонду Тараса Шевченка Людмилі Красицькій, яка доклала зусиль, аби прибути в Румунію і особисто вручити Диплом лауреата, а також учасникам минулорічного Міжнародного симпозіуму високого наукового рівня, які на чолі з д-ром проф. Київської академії Тетяною Конончук і д-ром географічних наук і міжнародного права, член-кореспондент Лісівничої академії наук України, заступник директора Інституту екологічної

Фото на пам'ять: учасники заходу біля сатумарського погруддя Тараса Шевченка

економіки Іваном Дубовичем й рекомендували його на високу нагороду.

У продовженні з вітаннями за вагомі здобутки і з нагородженням заслуженою Премією виступили префект повіту Сату Марє Еудженіу Аврам, мер міста Сату Марє Дорел Койка, з боку гостей з України Тетяна Конончук та Іван Дубович.

Від Тимішської філії СУР-у Михайла Мачоку привітав її голова і перший заступник голови СУР-у Юрій Глеба, вручивши йому Почесну плакету, а від Карашсеверинської – її голова і заступник голови СУР-у Іван Лібер. Письменник Михало Трайста в якості голови Культурно-християнського товариства українців Румунії вручив Михайлу Мачоці почесну грамоту.

Наступного дня відбулось урочисте покладання квітів до пам'ятника-погруддя Тараса Шевченка в Сату Марє. На церемонії виступили голова СУР-у Степан Бучута (текст промови подаємо в продовженні, див. стор. 7), префект Сатумарського повіту Еудженіу Аврам, голова повітової ради Адріан Штеф, Генеральний Консул України в Румунії Василь Боєчко, заступник директора Інституту екологічної

економіки Іван Дубович, перший почесний член Союзу українців Румунії, Сатумарської філії. Під час свого виступу голова Фонду Тараса Шевченка Людмила Красицька зачитала власний вірш «Молитва до слова Тараса», написаний на могилі її славного прадіда, а Вірджинія Ткачук, вдова колишнього голови СУР-у Степана Ткачука, прочитала два його вірші «Кобзар Тарас» і «Я – українець». Беатріс Попович продекламувала вірші Тараса Шевченка «Думка» і «Якби ви знали, паничі».

Завершив сатумарські заходи в рамках «Днів Тараса Шевченка в Румунії» виступ хору «Ронянські голоси» з Марамороцини.

ВИСТУП голови Союзу українців Румунії Степана Бучути під час церемонії покладання квітів до погруддя Тараса Шевченка

(м. Сату Марє, 23 березня 2013 р.)

Вельмишановний пане Генеральний Консул,
Вельмишановний пане Префект,
Шановні гості!

Кожного разу, зустрічаючись перед погруддям Тараса Шевченка, ми сповнені почуттів і глибокої вдячності Великому Кобзарю, який дав сигнал відродженню української національної свідомості.

Коли я дивлюсь на замислені, далекоглядні очі, на високе чоло поета, пригадую собі зворушливі його слова:

«Рече та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолю верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де вигляда,
Неначе човен в синім морі,
То вирина, то потопа.
Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались
Та ясен раз у раз скрипів.»

Тарас Шевченко, національний поет України, народився в 1814 році в сім'ї кріпосного селянина села Кирилівка Київської губернії. Потім доля привела його, разом із господарем, якому належав, в Санкт-Петербург, де поет був «випушений», став вільною людиною і загальноновизнаним художником. Життя великого українського поета-романтика, члена Кирило-Мефодіївського братства, співця національного і соціального звільнення свого народу, було неспокойним. Після гострої критики царського режиму, російських та українських можновладців, пізнає вигнання (на берег Аральського моря) та засудження на

солдатчину. Повернувшись додому після довгих років, спочатку в Нижній Новгород і Санкт-Петербург, поет, який написав знаменитий твір «Рече та стогне Дніпр широкий...», що став гімном українців у всьому світі, помирає від серцевого нападу 10 березня 1861.

Через два тижні після його смерті було офіційно скасоване кріпосництво.

Пізнання, розуміння історії та становлення України крізь призму творчості Тараса Шевченка має особливе значення в культурному діалозі між Румунією та Україною. Щоб зрозуміти «правду іншого», якою б тривіальною вона не була, треба принаймні ознайомитись з нею. Кожна пелюстка часу забарвлена в нашої душі поезією, а знання творчості великих поетів світу є необхідністю. Ось чому встановлення погруддя Тараса Шевченка в Сату Марє і наша зустріч тут, де відчувається дух Великого Кобзаря, набирає дуже глибокої значимості, служить гарантією спільного майбутнього.

ВИСТУП Надзвичайного і Повноваженого Посла України в Румунії Теофіла Бауера під час церемонії покладання квітів до погруддя Тараса Шевченка

(м. Бухарест, парк Херестреу, 11 березня 2013 р.)

**Шановні учасники Свята Шевченка,
Шановні співвітчизники та колеги,
Пані та панове!**

Два дні тому – 9 березня – Україна та українці з усього світу відзначили 199-ту річницю від Дня народження Тараса Григоровича Шевченка – символу Української держави, української мови та культури, геніального поета і прозаїка, художника і мислителя.

Наша з вами участь у відзначенні цієї знаменної дати для Українського народу є важливою складовою того величного процесу, який відбувається у всіх країнах світу, де за участі 20-ти мільйонної української діаспори, впродовж березня місяця, відбуваються традиційні Дні Тараса Шевченка.

З особливою приємністю констатую факт широкого відзначення в Румунії 199-ї річниці від Дня народження Тараса Шевченка.

Вражають масштабітність і рівень відзначення Днів Т. Г. Шевченка повітовими філіями та місцевими організаціями Союзу українців Румунії:

- 9 березня цього року у місті Лугож, повіт Тіміш урочистості під назвою «Святкування національного поета Тараса Шевченка» відбулися у залі Національного театру ім. Траяна Грозевеску;

- 10 березня Дні Шевченка широко відзначались у комуні Рускова, повіт Марамуреш;

- у повіті Тульча святкові заходи триватимуть від 9 до 31 березня;

- 199-та річниця від дня народження великого генія українського народу широко відзначається українськими громадами у повітах Арад, Караш Северін, Сату Маре, Марамуреш, Сучава, Ботошани, Ясси, Галац, а також у Бухаресті.

Наступного року разом будемо святкувати

200-річний ювілей від Дня народження українського генія.

Про особливе значення, яке надається відзначенню цієї консолідуючої дати для усіх українців свідчить увага, що приділяється Президентом та Урядом України підготовці до цієї важливої дати.

За 47 років свого життя Тарас Шевченко пробув 24 роки у кріпацтві, 10 – на засланні, а решту – під наглядом жандармів.

Але, попри це, він зміг проявити себе як різнобічно обдарований митець.

У своїй творчості Тарас Шевченко відобразив саме ті думки і настрої, які були важливими в житті українців його часу та залишаються

актуальними і для нашого покоління.

У другій половині XIX і на початку XX ст. чи не єдиною книжкою у більшості сільських хат України був «Кобзар», вірші з нього вчили напам'ять, за ним училися читати.

А це є свідченням того, що його творчість знайшла відгук у серцях людей, що на той час твори Шевченка об'єднували український народ.

І цей процес продовжується, про що свідчить і наша присутність сьогодні.

Хочу Вам нагадати про те, що ім'ям Тараса Шевченка названо ряд населених пунктів, вулиць, навчальних закладів та інших організацій України.

Зокрема, в Києві чотири вулиці Шевченка та бульвар Тараса Шевченка, який разом з проспектом Перемоги становить одну з найголовніших артерій міста.

Ім'я Тараса Шевченка також носять вищі навчальні заклади - Київський та Луганський національні університети, Чернігівський педагогічний університет, Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут та інші; театри – Національна опера у Києві, Тернопільський, Волинський та Харківський драматичні театри, Дніпропетровський український музичний драматичний театр, Театр драми й музичної комедії у Кривому Розі, Черкаський та Чернігівський музично-драматичні театри, а також численні кінотеатри, гора Шевченка пік, Форт-Шевченко у Казахстані тощо.

В Україні та за її межами існує багато пам'ятників Т. Шевченку – всього у 50-ти країнах світу.

Одним з найкращих є пам'ятник у Харкові, великі пам'ятники кобзареві встановлені також у Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Львові, Чернівцях та інших містах.

За кордоном пам'ятники Шевченку встановлено у Росії, США, Канаді, Польщі, Чехії, Білорусі, Грузії, Угорщині, Парагваї, Узбекистані, Франції, Австралії та в інших країнах.

З приємністю констатую, що за кількістю існуючих у світі пам'ятників видатним історичним та культурним постатям символи

Т. Шевченка посідають перше місце.

Румунії у цьому плані належить особливе місце – пам'ятники Великому Кобзарю споруджені у Бухаресті (це погруддя подароване Україною у 1999 році), Тульчі, Сату-Маре та Негостині.

Щодо Румунії хочу відзначити традиційність святкування Днів народження Тараса Григоровича Шевченка українцями, які незалежно від своєї волі, опинилися у різні часи на території цієї країни.

У відзначенні цих Днів брали участь найкращі представники місцевих українців та національно свідомі емігранти міжвоєнного періоду.

Організаторами виступали дипломатичні місії України, які діяли в Румунії впродовж 1918-1922 років, а з часом – громадські організації етнічних українців, які існували у міжвоєнний період на території цієї країни.

Приємно відзначити, що закладені тоді традиції продовжуються і сьогодні, про що свідчать і наш спільний сьогоднішній захід.

Безперечно, найбільшим меморіальним комплексом, присвяченим Кобзареві, є Шевченківський національний заповідник на місці поховання поета на Тарасовій горі у Каневі.

Національний музей Тараса Шевченка знаходиться у Києві, його філією є Літературно-меморіальний будинок-музей у Каневі, де незабаром буде група викладачів української мови та літератури з Румунії.

У Торонто, Канада, існує музей, присвячений виключно Шевченківській тематиці.

У галузі літератури щорічно присвоюється Шевченківська премія – одна з найпрестижніших відзнак України.

Портрет Тараса Шевченка зображено на банкноті номіналом 100 гривень та на золотій пам'ятній монеті номіналом 200 гривень.

На його честь названо астероїд «2427 Кобзар».

Користуючись нагодою, ще раз поздоровляю усіх присутніх з Шевченківським святом та бажаю вам хорошого весняного настрою.

Степан БУЧУТА

ВАЖЛИВИЙ КРОК У ГАЛУЗІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ СПІВПРАЦІ

За багаторічною традицією 16 березня ц. р. негостинці зібралися біля погруддя Тараса Шевченка, щоб вклонитися Великому Кобзареві. Разом із ними вшанувати пам'ять Шевченка прийшли до пам'ятника гості, які приїхали з усіх усюд. У заході, організованому Сучавською повітовою філією СУР-у, очоленою Іваном Боднарем, і Негостинською місцевою організацією СУР-у, взяли участь представники Союзу українців Румунії: Степан Бучута – голова СУР-у, Мирослав Петрецький – перший

України: «Менестрель» – вокальний гурт відділення православної теології факультету Філософії і теології Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича і Заслужені артисти України Леся Горова та Іван Дерда.

У рамках цьогорічних заходів із вшанування Тараса Шевченка відбулася зустріч в негостинському будинку культури і була підписана Угода про співпрацю між Союзом українців Румунії і Товариством зв'язків з українцями за межами України «Україна-Світ».

заступник голови і голова Марамороської повітової філії СУР-у, голови повітових філій Віктор Григорчук (Яси) і Флорентін Абрамюк (Брашов). Разом з буковинцями-господарями свята у ці хвилюючі й урочисті моменти був Генеральний Консул України в Сучаві Василь Боєчко і делегація з України, очолена відомим поетом, головою Товариства «Україна-Світ» Іваном Драчем, якого негостинці мали честь вже другий рік поспіль приймати в себе на шевченківських святах, як і голова секретаріату Товариства Алла Кендзера.

Після урочистої церемонії покладання квітів до пам'ятника Шевченку, відвідин музею та української бібліотеки ім. І. Абрамюка, що містяться в негостинському будинку культури, гості і учасники заходу переїхали до Радівців, де відбулася друга частина програми, а саме святковий концерт на честь Великого Кобзаря. На сцені фестивального залу радівецького будинку культури виступили артистичні гуртки: «Негостинські голоси», «Полонинка» (з Палтіна), «Козачок» (з Балківців), «Speranța cetății» (із Радівців) «Червона калина» (з Верхньої Рівни) та «Гуцули» (з Красного), а також виконавці з

Щиро сподіваємося, що ця Угода послужить зміцненню і розвитку зв'язків між українцями Румунії і їх материнською державою Україною і буде взаємнокорисною для обох сторін.

Світлини:

Перед погруддям Тараса Шевченка в Негостині і «Козачок» на сцені радівецького будинку культури (фото С. Бучути); **Підписання Угоди про співпрацю** (фото М. Петрецького).

УГОДА

між Союзом українців Румунії та Товариством зв'язків з українцями за межами України (Товариство «Україна-Світ»)

Союз українців Румунії (СУР), Бухарест, вул. Раду Попеску, № 15, Сектор 1, та Товариство зв'язків з українцями за межами України (Товариство „Україна-Світ”), 01034, Київ, вул. Золоторітська, 6, ухвалили укласти угоду про співпрацю в культурно-освітньому та інформаційному напрямках.

Метою угоди є співпраця в галузях культури та освіти.

Сторони домовляються про:

1. Обмін делегаціями, художніми колективами, професійними групами, ремісниками, на основі взаємності, кожна сторона бере на себе оплату витрат щодо проживання та харчування протягом до 3 днів, по черзі, на території Румунії та, відповідно, України, для рівної кількості людей.

2. Розгляд можливостей проведення тематичних концертів, виставок, фестивалів, наукових конференцій, тематичних заходів, зокрема урочистостей відносно дня народження Тараса Шевченка на території Румунії, та на території України, на основі взаємності, кожна сторона бере на себе оплату витрат щодо проживання та харчування протягом до 3 днів, по черзі, на своїй території, для рівної кількості людей.

3. Обмін документальними фільмами в електронному форматі щодо звичаїв та традицій українського народу та національними українськими художніми фільмами, що можна було б представити на подіях в рамках місцевих фестивалів.

4. Підготовка спільних документальних матеріалів (з виставок, фестивалів, конференцій) відносно традицій і звичаїв українського народу.

Угода діє на протязі трьох років з моменту підписання Сторонами цієї угоди.

Дія угоди може бути припинена, якщо одна із сторін повідомить про це іншу сторону за шість місяців до її закінчення.

Після закінчення терміну дії угоди вона автоматично продовжується на три роки, якщо жодна із сторін не висловила бажання припинити її дію.

Угода складена українською та румунською мовами, в двох примірниках, причому обидва тексти мають однакову юридичну силу.

16 березня 2013 р.

Голова Союзу українців Румунії
Бучута Штефан

(підписано)

Голова товариства зв'язків з українцями за межами України
(Товариство «Україна-Світ»)

Іван Драч

(підписано)

Починаючи з цього числа «Нашого голосу» поданою нижче статтею відкриваємо рубрику «ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА», тим самим долучаючись до всього світового українства, яке уже розгорнуло підготовку до цієї знаменної дати. Запрошуємо усіх бажаючих надсилати до редакції тематичні матеріали, пов'язані із життям і творчістю Тараса Шевченка

Іван РЕБОШАПКА

«ОД МОЛДОВАНИНА ДО ФІНА НА ВСІХ ЯЗИКАХ ВСЕ МОВЧИТЬ, БО БЛАГОДЕНСТВУЄ!»

— у шевченківському дусі розвінчує Михайл Емінеску

Подібність ставлення прогресивних дійових митців-громадян до суспільно-історичних злигоднів зазвичай означається подібністю останніх. Тим більш подібними, а чи навіть тотожними проявами виявляється вона, коли йде мова про ту саму державу, як у нашому випадку колишня царська Росія, безспідставно «охрещена» «тюрмою народів», які проживали в ній, «благоденствуючи».

У випадку засудження Тарасом Шевченком і Михайлом Емінеску царсько-російського гніту, беззаконня та абсолютизму подібність їхнього мистецького ставлення до царського режиму ніяк не є типологічною (посталою незалежно у двох митців тільки на основі типологічної подібності суспільного безправ'я), а виключно контекстуальною, генетичною, адже ж йде мова про спільну державу Росію, до складу якої входило багато народів, в тому числі й український народ, вірним сином якого був Тарас Шевченко, й історична провінція Бессарабія, прабатьківщина частини румунського народу, відданим патріотом якого був найбільший румунський поет усіх часів Михайл Емінеску, невгамовно вболіваючи за нещасну долю його однокровних бессарабських румунів й виявляючи співчуття решті уярмлених, як раніше вболівав Тарас Шевченко за непривітну долю українців, але й решти поневолених царатом народів.

Подібне до Шевченкового суспільно-громадське ставлення Михайла Емінеску до царсько-російського беззаконня, по-друге, могло постати і внаслідок інших обставин, так би мовити, особистіших: Тарас Шевченко народився 1814р., будучи попередником Михайла Емінеску, який народився на 36 років пізніше (1850 р.), Шевченко помер 1861 р., а Емінеску – 1889 р., за їхнього життя, отож, вони були сучасниками протягом 11 років, з 1850-го по 1861-й. Ще за життя Шевченка Емінеску між 1858-1859 і 1859-1860 рр. закінчив у Чернівцях третій і, відповідно, четвертий клас початкової школи (National-Hauptschule), а між 1860-1863 рр. навчався у тамтешній вищій гімназії (K.K.Ober-Gymnasium), де на його поетичне зростання особливо вплинули престижний професор, німецький поет Ернст-Рудольф Нойбауер та славнозвісний Арон Пумнул, останній і на зародження

та визрівання румунської національної самосвідомості Михайла Емінеску.

У Чернівцях молодий поет, поряд з іншими предметами, серйозно вивчав і українську мову, з якої, як вказує Джордже Келінеску, у нього була «вісімка». Отож, можна допускати, що у гімназійній навчальній програмі з української мови могло було б фігурувати і дещо з творчості Тараса Шевченка, який у ті часи уже зазнав широкої слави. Після виходу першого видання «Кобзаря» (1840 р.), поряд з його поступовими перевиданнями у різних оформленнях, примірники яких, безперечно, доходили і до Чернівців, ще за життя поета (як і після його смерті) Шевченкові твори інтенсивно поширювалися у численних списках (авторизованих і неавторизованих), особливе поширення зазнаючи списки революційних безцензурних творів, як «Сон» («У всякого своя доля»), «Кавказ» (із суспільно-громадським месіджем якого якраз і перегукується Михайл Емінеску), «І мертвим, і живим...», «Заповіт» і ін. Списки Шевченкових творів виявлено 1847 р. серед рукописів провідного члена Кирило-Мефодіївського товариства М.Костомарова. У 50-і роки М.Драгоманов ознайомився із списками Шевченкових творів у колах прогресивно настроєної інтелігенції. Списки Шевченкових творів поширювались і серед студентів, які розповсюджували їх по різних містах. Провідними у громадських виявах у Чернівцях були товариства українських, румунських і польських студентів, між якими існували взаємовідносини, а то і спільні акції, як, наприклад, спільне бойкотування зустрічі з імператором Австрії під час його відвідин Чернівців. На шевченківські свята українського чернівецького товариства, як це бувало і в інших відомих студентських осередках, Праги, наприклад, запрошувано і членів інших товариств. На Буковині, включно, отож, і в Чернівцях ще за життя Шевченка його творчість пропагувало молодіжне угруповання «Молодорусини», яке під впливом ідей революції 1848-1849 рр. «Весни народів» будило в українців національну свідомість, як поступали, у свою чергу, і румунське та польське товариства, бо для всіх австрійки-«тирольці Сходу», як вони себе називали, були спільними поневолювачами. Шевченкову творчість у 60-х роках пропагували чернівецький альманах «Ластівка»,

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

галицькі журнали «Вечорниці», «Мета», «Нива» і ін., які могли поширюватися і в Чернівцях, адже ж Галичина і Буковина належали тоді до Австро-Угорської імперії.

Крім усього вищезгаданого, Михайл Емінеску міг ознайомитися з Шевченком і з творчості та, можливо, відгуків його же вищезгаданого професора і німецького поета Е.Р.Нойбауера, який розробляв у своїй творчості й українську тематику¹, або з німецьких публікацій, в яких друкувалися статті про Шевченка ще за його життя², які, можливо, доходили до Чернівців, й Емінеску міг їх читати, бо німецьку мову знав.

Про ознайомлення Михайла Емінеску з творчістю Шевченка можна тільки висловлювати обгрунтовані чи необгрунтовані припущення, бо прямих документальних свідчень немає, принаймні нам не відомо, щоб вони існували. Наявним, однак, є той факт, що визрівання Михайла Емінеску у чернівецькому періоді навчання відбувалося тоді, коли Шевченко вже був дуже відомим, і не тільки в українському культурно-літературному середовищі став спільною цінністю, а й в деяких інших середовищах, перш за все слов'янських. Шевченківськими темами, ідеями, поетичними розробками і ін. була сповнена культурно-літературна атмосфера даних середовищ, внаслідок чого могли поставати твори, в яких перегукування з Шевченком були відчутними, але доказ цього був неможливим – із-за відсутності свідчень стосовно ознайомлення того чи іншого письменника з Шевченком. Зразковим прикладом цього може бути, наприклад, поема «Маричка Магдонова» чеського поета Петра Безруча³.

Перегук (усвідомлено-інтенційний чи неусвідомлений, «запозичений» як ідейно-фактологічний конструкт із спільного уже контексту ідейно-предметних конструктів) Михайла Емінеску з месіджем Шевченкового «Кавказу» не наявний у поетичній творчості румунського класика, а найочевидніше в його газетярській статті, надрукованій уже в період його повної зрілості, національної самосвідомості й патріотичного покликання відстоювати національну гідність та права скривдженого румунського народу, коли Емінеску працював у редакції Ясської газети «Timpu!» («Час»; від 1 листопада 1877 до 15 лютого 188 р.). Сучасні упорядники видань публіцистики Михайла Емінеску вважають, що він поділяв думку, згідно з якою Румунія, розташована між трьома імперіями, повинна зберігати найстрогішу нейтральність, якої дотримувався й сам у всій газетярській діяльності, відданий служінню праву національного існування румунського народу.

Стаття Емінеску, в якій найвидніша співзвучність одного з кардинальних шевченківських мотивів, – це «Pe arborul tăcerii» («На дереві мовчання») з 3-го жовтневого числа даного журналу за 1878 рік⁴. Співзвучним із Шевченковим ставленням до суспільно-історичного стану – це Емінескове незадоволення і пристрасне обурення проти всіх тих, які, бачачи заповідяну Румунії кривду – втрату Бессарабії внаслідок Берлінського мирного договору з 1878 р.⁵ і ті руйнівні

наслідки її загарбання царською Росією, не протестують, а *мовчать*. Із сатирично-їдким, одночасно й співчутливо-болісним оціненням Шевченком *мовчання* у Росії «на всіх язиках» вповні співзвучна оцінка Михайлом Емінеску мовчання румунських відповідальних за долю батьківщини. Його, на перший погляд, поблажлива, але в дійсності прихована словосполученням з переносним значенням оцінка подана у першому реченні статті: «Pe arborul tăcerii crește fructul ei, pacea» – zice un frumos proverb arab, care se aplică întrucâtva la atitudinea modestă de astăzi a presei române» («На дереві мовчання росте його плід – спокій», – гласить мудре арабське прислів'я, що якимось-то визначає скромне сьогоднішнє ставлення румунської преси»).

Хоча зі сторони Румунії на Берлінському договорі брали участь державні сановники, і сам Кароль I Румунії сумно жалівся з цього приводу своєму батькові⁷, втрату Бессарабії Емінеску переживав як національну біль, оскільки, як він постійно жалівся, всі довкола нього *мовчать*. Він, подібно тому, як врятування кавказьких народів від їх поглинання Туреччиною і попадання в колоніальні умови царизму, оцінює руйнівні наслідки виходу Бессарабії з-під турецької влади і її попадання в ті ж царські колоніальні умови: «Relele Turciei moscovite, sub care încapă Basarabia, sânt cu mult mai mari decât ale Turciei balcanice» («Зла московської Туреччини, під яку попадає Бессарабія, набагато більші, ніж Туреччини балканської»).

Співчуваючи, подібно Шевченкові, й іншим народам, уярмленим царською Росією, Емінеску, не вказуючи, що мова йде про стан українського народу (підсвідомо сприйманого як «розчиненого» в російському «морі»), показує, де факто, заповідяні царатом лиха на Україні: «Neliniștele din Bosnia, Erțegovina și Bulgaria sânt pe zece părți întrecute de cele din ținuturile Cîrigin (= метатеза-помилка, замість – Cîhirin – /P./ din gubernia Voroneș, Cernigov și altele din Rusia. E destul ca țaranul să fie acolo nemulțumit cu soarta lui pentru ca guvernul rusesc să prefacă țara într-un pustiu. În momentul în care rușii au plecat spre a elibera Orientul limba polonă se alunga din oficiile polone; tipărirea de cărți în limba ruteană era oprită; era oprit chiar de-a cita în note la scrieri istorice textul unor documente vechi, scrise în limba malorosiană; era oprit cu asprime de a cânta în concerte arii malorosiene»⁸. («Неспокій з Боснії, Херцеговини та Болгарії у десять разів перевищують тих з околиць Чигирини Воронезької губернії, Чернігова та інших з Росії. Достатньо щоб там селянин був незадоволений своєю долею, як російський уряд перетворює державу на пустиню. У той момент, коли росіяни вирушили визволяти Схід, польську мову відсторонено з польських установ; друкування книг рутенською мовою припинено; заборонено навіть у примітках до історичних праць цитувати старі грамоти, писані малоросійською мовою; строго заборонено виконувати на концертах малоросійські арії»).

(Продовження на 14 стор.)

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

«Од молдованина до фіна на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує!»

(Продовження з 13 стор.)

Підсумковий висновок Міхая Емінеску стосовно наслідків цих й інших дій царату, як, до речі, й «діагноз» тодішнього українського суспільства – категоричний, суттєвий і безпомилний: «Sub forma monarhiei absolute domnește cel mai mare arbitrar administrativ; se rusifică cu sila tot ce nu e moscovit (...); pentru o vorbă liberală sau un șir liber tribunalele dictează pedepse neomenoase, condamna la muncă silnică în minele de plumb fete în vârstă aproape copilăresc și băietani de pe băncile școlii, pentru nimicuri, pentru credințe cari au trebuit să se nască ca idealuri nerealizabile în întunericul acelor internate în care semicultura și prosperia e un mijloc pentru o mai adâncă barbarie decât aceea a unui popor primitiv»⁹(«Під формою абсолютистської монархії панує найбільше адміністративне свавілля; силою русифікується все, що не є московським (...); за вільнодумне слово чи вираз трибунали диктують нелюдські кари, засуджуючи на каторжну працю в олов'яних шахтах дівчат віком майже діточим і молодих хлопців зі шкільних лав за дрібниці, за погляди, яким дано було народитися як нездійснені ідеали у темряві тих шкільних установ, в яких недоука і поверховість – це спосіб (доведення – *I.P.*) до варварства, більшого від того, що притаманне примітивному народові»).

Дотримуючись, як відзначають сучасні дослідники публіцистики Міхая Емінеску, певної нейтральності в оцінці обговорюваних фактів стосовно становища підмосковської України, румунський поет покладається на авторитет Михайла Драгоманова, відзначаючи: «Și acestea nu le spunem noi; le spune un rus chiar, un profesor de universitate, d. Dragomanov, care a fost destituit din catedra sa de la Chiev pentru că a încercat a scrie asupra limbii malorosiene»¹⁰ («І це не кажемо ми; це каже навіть один росіянин, університетський професор п. Драгоманов, якого було усунуто з його кафедри з Києва, бо пробував писати про малоросійську мову»). В іншій своїй статті «Ziarele din Iași aduseră curioasa știre...» («Ясські газети принесли цікаву звістку...») він високо оцінює Драгоманова як «om deosebit» («визначна людина») і «fost profesor de Universitate»¹¹ («бувший професор Університету»), з чого сучасні упорядники у примітках до даного тома допускають, що «Емінеску, безсумнівно, був обізнаний з творчістю Драгоманова»¹². А Івана Франка у тій же статті Емінеску називає «un agitator nihilist, publicist democrat-social și partizan al (acestui) om deosebit»¹³(«нігілістичним агітатором, демократично-суспільним публіцистом і прихильником (цієї) визначної людини»), якого, як повідомляла львівська газета «Slowo»¹⁴, перед приїздом імператора Франциска Йосифа у Галичину львівська поліція заарештувала, бо

Іван Франко «avea de gând a înscena în Lemberg ori în alt loc vreo manifestație politică oarecare» («мав намір інсценувати у Львові або в іншому місці яку-небудь політичну маніфестацію»). Після того як імператор покинув Галичину, резюмує Емінеску звістку із г. «Slowo», «poliția-i dete drumul agitatorului. Acesta însă, în loc de-a se liniști, se grăbi de-a urma trenul împărătesc și de-a pleca, peste Colomeia, în Bucovina. În Colomeia se aflau adunați mulți studenți ruteni; dar ce se va fi pus la cale cu ei nu s-a putut afla. Poliția din Cernăuți, prinzând de veste, îi(l) arestă din nou. Cu arestarea lui stă însă în legătură și arestarea altor oameni cu apucături malodramatice și anume a acelora cari, cu mult înaintea sosirii împăratului, au cutreierat satele românești și le-a sfătuit ca nu cumva să facă ovațiuni împăratului, pentru că nu e împărat românesc. Ce se va întâmpla cu ei se va vedea din cercetările tribunalului din Cernăuți»¹⁵ («поліція звільнила агітатора. Але він, замість того щоб заспокоїтись, поспіхом кинувся вслід за імператорським поїздом, щоб через Коломию добратися на Буковину. У Коломиї знаходилося зібраним велике число рутенських студентів; але яким був їхній намір, не можна було дізнатися. Довідавшись (про намір Франка – *I.P.*), Чернівецька поліція арештує його знову. З його арештом пов'язаний арешт інших людей з мелодраматичними манерами, а саме тих, які перед приїздом імператора об'їжджали румунські села і радили, щоб ніяким робом не чинити йому овації, бо він не румунський імператор. Що з ними трапиться, видно буде із розслідувань Чернівецького трибуналу»).

Представивши за допомогою Драгоманова підневільне становище українців (Емінеску вживає термін слов'яни, але крім українського, в його оцінці не представлено становище інших слов'янських народів, хіба те, що польську мову виключено з установ), Міхай Емінеску показує, що не менш злидним є становище підмосковських бессарабських румунів: «Și dacă o asemenea soartă așteaptă pe slavi chiar în împărăția Moscului (= алузія на проголошуване, але вповні ганебне «братання» народів, розвінчуване Шевченком – *I.P.*), се soartă va aștepta oare pe bieții români din Basarabia!»¹⁶ («І якщо така доля жде слов'ян із царства Москви, яка ж доля жде бідних румунів в Бессарабії!»).

В іншій статті, про становище румунів в Угорщині «Români din Ungaria» окреслення становища бессарабських румунів крайньо драматичне: «Rusia este o monarhie care mistuie naționalitățile (...). Rusia este statul absolutismului centralist și cuceritor (...). Nu mai există în Basarabia nicio școală românească, nu se tipărește în Rusia o carte ori o foaie românească; nici un șir tipărit românesc nu poate trece de dinafară peste granițele Rusiei; naționalitatea română, ca atare, a dispărut între ruși

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

în curs de cincizeci de ani»¹⁷(«Росія – це монархія, яка винищує національності (...). Росія – це абсолютистсько-централістська і загарбницька держава (...). У Бессарабії вже не існує жодної румунської школи, в Росії не друкується жодна румунська книжка чи публікація; жоден по-румунськи друкований рядок не може із-за кордону прибути у межі Росії; румунська національність на протязі п'ятдесяти років, по-суті, зникла між росіянами»).

Зображенням драматичного національного стану румунських бессарабців, як у свій час Шевченко у посланні «І мертвим, і живим...» і ін. намагався пробудити своїх сучасників зі сну (= один із ключових інтертекстуальних смислових кодів, перейнятий майже дослівно, наприклад, Любеном Каравеловим¹⁸), Міхай Емінеску намагається вивести із стану мовчання (шевченківський сон-дрімання – це метафора смислового близька до мовчання) своїх сучасників, високопоставлених осіб, ліберальну пресу, зрештою ж – і весь народ, який мовчить, розважаючись іграми, парадами, триумфальними виступами, він, який проливав свою кров і (втратив) золото, щоб держати на своїх плечах необмірковану і злочинну політику, знаходить у журналістських фразах, у підлабузницьких похвалах, у

фокусах очевидної й прихованої демагогії заслужене «відшкодування» за дійсні і непоправні втрати»¹⁹.

Питання прав нацменшин, які тоді проживали в тій чи іншій країні, Міхай Емінеску аналізував у різних статтях. В одній із раніше цитованих «Români din Ungaria» («Румуни в Угорщині»), в обстоюванні різними доказами нацменшинських прав словаків, рутенців (українців) і ін., поет оригінально переформулюється (ніяк не зокрема, як видно, а в силу загальнолюдського умовиводу) з проголошуваним, наприклад, Кирило-Мефодіївським братством й іншими поборниками правом «на денному порядку» в ті часи, даним самим Богом народам на самовизначення: «Se înțelege că la rândul nostru (...) nu putem tăcea (...) și că n-am avea nici dreptul ce ni l-a dat D-zeu ca să reflectăm (...). În fața tuturor acestora, precum alte naționalități, așa și noi români nu ne putem pune în ceartă cu D-zeu de dragul politicienilor (...) pentru că ne-a dat și nouă însușirea de a reflecta»²⁰(«Само собою зрозуміло, що нам у свою чергу (...) не можна мовчати (...) і що ми б не мали ні даного Богом нам права обмірковувати (...). Перед усім цим, як й інші національності, ні ми, румуни, не можемо засваритися з Богом заради політиків (...), бо він дав і нам властивість обмірковувати»).

Примітки

1 Я.М.Погребенник, *Шевченко в німецькомовному світі* // Шевченко і світ. Літературно-критичні статті. Вид-во художньої літератури «Дніпро».К., 1989, с.170.

2 «Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft». 1843.- № 1; «Zeitschrift für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft», Т. 1, 1862; «Leipziger Zeitung», 10.VI.1860; «Die Gartenlaube», Nr 28, 1862.

3 Див. нашу статтю *Слов'янські «посестри» Шевченкових Катерин. III. Чешка Маричка Магдонова* // «Наш голос», ч. 203/ травень, 2011, с. 3-7; ч. 205/ липень, 2011, с. 3-5.

4 M.Eminescu, *Pe arborul tăcerii*, «Timpul», nr. 220, 6 octombrie 1878, передрукована вперше у томі: M.Eminescu, *Opere*, III, București, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 375-383. Цитована у даній розвідці за виданням: M.Eminescu, *Opere*, X, Publicistică. 1 noiembrie 1877-15 februarie 1880, «Timpul», Editura Academiei Române, București, 1989, p.132-134.

5 Деталі у джерелі: <http://sorin-damean.blogspot.com>

6 Там же.

7 Написане Каролем у румунському перекладі: «E trist când Europa silește pe un stat tânăr, dornic de înaintare, care și-a dovedit țaria și puterea într-un război sângeros, să cedeze o provincie» («Сумно, коли Європа примушує молоду державу, яка прагне поступу й яка показала свою непохитність і силу у кровавій війні (російсько-турецькій, поряд з Росією – *I.P.*), відпустити одну провінцію»).

8 M.Eminescu, *Opere*, X, p. 133-134.

9 Там же.

10 Там же.

11 Цитовано за виданням: *Ziarele din Iași...!* «Timpul», V, nr. 232, 18/30 octombrie 1880 // M.Eminescu, *Opere*, XI. Publicistică (17 februarie – 31 decembrie 1880), «Timpul», Editura Academiei Române, Buc., 1984, p.373.

12 Там же, с. 568. Надто же цікаво, які саме твори Драгоманова знав Емінеску!

13 Тісний зв'язок Франка з Драгомановим, спільність їхніх думок і ін. в українському літературознавстві – факт загальновідомий. Цікаво б дослідити, з яких джерел дізнався Емінеску про все це і те, що Франко був однодумцем-прихильником Драгоманова.

14 Як видно, Емінеску знав польську мову; цікаво б знати детальніше зміст вістки з польської газети, яка саме це публікація і чи вона доходила до Ясс.

15 Упорядники тома відзначають (с. 568), що біографи Івана Франка (наприклад, І.Басс, *Іван Франко. Біографія*, К., «Наукова думка», 1966, с. 97-111) у цій звістці «знайшли ряд невідомих даних, які доповнюють картину революційної діяльності» українського поета.

16 M.Eminescu, *Opere*, X, p. 134.

17 M.Eminescu, *Români din Ungaria* («Curierul de Iași») // *Opere*, X, p.656.

18 Див. нашу розвідку *Абсорбції тем і мотивів Шевченка у творчості Любена Каравелова (III)* // «Наш голос», ч. 189, 2010, с. 15-17.

19 M.Eminescu, *Opere*, X, p. 134.

20 Там же, с. 658-659.

Іван КІДЕШУК

Заповіти Тараса Шевченка: словесний та художньо-графічний

Всім нам відомий словесний шедевр Тараса Шевченка заповіт «Як умру, то поховайте», написаний 25 грудня 1845 р., в Переяславі, коли поет був тяжко хворим, і перед самим Різдом склав цей твір, без заголовка. Назву «Заповіт» він одержить від редакторів видання «Кобзаря» 1867 р.

У цей період, між 14-25 грудня 1845 р. Шевченко збагачує свій художній світ невмирущими творами «І мертвим, і живим...», «Холодний яр», «Псалми Давидові», «Минають дні, минають ночі» і «Три літа».

Немов апостол, у поемі «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє» Тарас Шевченко звертається до свого народу, щоб запобігав, як зіницю ока, «рай тихий» землі, ту найкращу на світі «Україну і Дніпро», бо «Нема на світі України./ Нема другого Дніпра», де, на жаль, панують неправда, кайдани і зло.

Поет попереджує, що у протилежному разі одногородяни будуть покарані Богом: «Схаменіться!/ Будьте люде./ Бо лихо вам буде (...). Настане суд, заговорять/ І Дніпро, і гори!». Тому він закликає всіх жити у мирі і братерстві: «Обніміться ж, брати мої,/ Молю вас, благаю!».

Чи не тому ж вірний Богу Шевченко-псаломщик «пересаджує» «Псалми Давидові» на землю України, щоб благи волі і спасіння для свого роду і краю? Так, поет, який «орав», «сіяв слово» та сльози, покійно зізнається:

Помолюся Господеві
Серцем одиноким
І на злих моїх погляну
Незлим моїм оком.
(Псалом 53)

Поет впевнений, що там, де люди житимуть в братерстві, Господь

Отак братів благих своїх
(...) не забуде,
Воцариться в дому тихім,
В сем'ї тій великій,
І пошле їм добру долю
Од віка до віка.
(Псалом 132)

Тяжка передріздвяна недуга породжує передчасний «Заповіт», що зріс з цих корінних ідей невичерпної любові до свого народу, до України, до Дніпра, степів, які є найціннішими скарбами Шевченка.

Серце і душа поета, недавнього кріпака, мріють, щоб здійснилась Божа благодать на уярмленій Україні, за яку він молитиметься, бо інакше, каже поет, «Я не знаю Бога», що означає визнання Божої слави на землі, а не протилежне, як оцінювала радянська критика, вважаючи Шевченка навіть атеїстом, що ніколи не характеризувало його, «раба Божого», який рекомендував нащадкам, немов ізраїльтянам, шлях боротьби за волю українського народу, за нове життя.

Виздоровившись, Тарас Шевченко продовжує надалі боротися словом, яке ставить на сорожі «рабів отих німих», бо в слові творча божественна сила, сила усвідомлення всього суцього на землі, воно – минуле, сучасне і майбутнє, субстанція думки, почуття, розуму й серця. Лише таким способом слово українського Кобзаря стало словом єдинодумля, братолюбія і соборності українців та України, стало словом любові до свого народу і всіх народів світу.

Крім геніального поета, Тарас Шевченко був і художником (1845) та академіком-гравером (1860), що спонукувало апостольського митця творити не лише невмирущу поезію, але й живопис, хоч за життя він зазнав тяжку неволю десятирічного уярмлення за ту «провину», що безмірно любив свій народ, Україну і гостро засуджував царський уряд за несправедливість та поневолення свого й інших народів.

Як художник і гравер, Т.Шевченко був відзначений різними преміями Академії мистецтв, хоча у цих творах не піднявся до слави поета, бо в поезії, як висловився І.Франко, він став «володарем у царстві духа».

Живописні картини Т.Шевченка, насичені тим же реалізмом нужденного життя на Україні та на Кавказі, несуть той же месідж любові до людей, сподівання правди та волі.

Цікаво відмітити, що, крім техніки і кольору, живопис тематично ідентифікується з поезією і посилює її власними рисами, становлячи одне унікальне мистецьке ціле, як доказують різні видання шевченківського «Кобзаря» чи альбоми, в яких картини лице-в-лице з поезією свідчать спільними месіджами святої правди, волелюбства та людинолюбства, взаємно поповнюючись при висвітленні в цілому невмирущою творчістю Тараса Шевченка.

Своїм реалізмом та гуманізмом, любов'ю до Бога та ближнього, непохитністю християнської віри українського апостола свідчить і живопис Шевченка, як це доказує його художньо-графічний Заповіт, можливо, запозичений з Оранти, проект якого Шевченко готував, напевно, будучи тяжко хворим, наприкінці свого короткого і скромного життя, після десятилітньої каторги в пустинях Азії, між кавказькими народами.

Графіка, яку я одержав від львівського поета Юрія Синевіра (Павельчука), представляє Святий Образ Спасителя Ісуса Христа, здійснений лише почерком пера. Ця світла постать Сина Божого у Всесвітнім Колі, застерігає своїм захистом людство на землі відкритою долонею десниці. Великим пальцем лівої руки Спаситель вказує на Святе Євангеліє, тобто на Святий Закон, закритий в Квадраті з колом в центрі, що символізує повноту Духовного Світла і сили Слова.

Обличчя Ісуса світле, скромне, з характерними рисами волосся, вусів, борідки та закритими вустами, але очі, немов букви «О», вражають своїм святим глибоким і пронизливим поглядом на людство. В їхніх зіницях читаємо букви «С», тобто «Спас» та «Слово», як сугерує посередині між ними обрис носа у формі букви «Л». Поряд із символами «С» – «С» (= «Спас» – «Слово»), на краях – загальновідомі грецькі великі букви «ΙΣ»/ Ісус (ліворуч) і «ΧΣ»/ Христос (праворуч), а нижче – цифра «І», тобто «Бог-єдиний» або «Ісус Христос-Спаситель єдиний» і, напевно, Євангеліє – Закон Божий, теж єдиний, про якого застерігають руки Спаса своїми десятьма пальцями, тобто Божими Заповідями.

Юрій Синевір у своєму аналізі символічних елементів (див. «Духовний художньо-графічний Заповіт Шевченка») визнає першенство українського митця в художньо-абстрактній світовій культурі: «...Шевченко (...) першим в українській художній культурі до Малевича (постає) реалістом, але й геніальним художником-символістом і предтечею абстрактного мислення» (Благовість, Львів, 21.XI.2012, с.7).

Графічні символи синтезують вчення Святого Письма, в центрі якого – Ісус Христос-Спаситель, Божий Закон і Боже Слово, що становить єдину основу і суть нашого життя, а це найцінніший Заповіт і Оберіг Святості, без яких життя людини на землі не має сенсу.

Отже, своїми Заповітами Тарас Шевченко виражає щире відданість і любов до рідної землі-України, до свого народу, до рідної природи, відданість і любов до Правди, Волі та Братерства між людьми, відданість і любов до Бога та Ісуса Христа-Спасителя нашого, бо тільки страждання, глибока і непохитна віра та смиренність ведуть нас на єдину дорогу – дорогу спасіння.

Тарас ШЕВЧЕНКО

ЗАПОВІТ

*Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отоді я
І лани і гори –
Все покину і полину
До самого Бога
Молитися... а до того
Я не знаю бога.
Поховайте та вставляйте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Не злим тихим словом.*

Павло ШОВКАЛЮК

«ГОСПОДЬ ПІСЛАВ ТЕБЕ...»

Березень приносить нам не лише весняні аромати, а й уже давно традиційні урочисті шевченківські святкування. Хотілося б навіть називати цей місяць Тарасовим (чи, може, й Кобзаревим?). З цієї нагоди ми вирішили згадати про той незабутній для поета день, коли він познайомився в Петербурзі з Марією Олександрівною Вілінською-Маркович, українською письменницею демократичного напрямку, відомою вже тоді під псевдонімом Марко Вовчок. Тарас Шевченко так захопився нею, що напередодні місяця березня, 1859 року, на пам'ять про зустріч із чарівною жінкою письменницею написав прекрасний вірш:

Марку Вовчку

Недавно я поза Уралом
Блукав і господа благав,
Щоб наша правда не пропала,
Щоб наше слово не вмирало;
І виблагав. Господь послав
Тебе нам, кроткого пророка
І обличителя жестоких
Людей неситих... Світе мій!
Моя ти зоренько святая!
Моя ти сило молодая!
Світи на мене, і огрій,
І оживи моє побите
Убоге серце, неукрите,
Голодне. І оживу,
І думу вольную на волю
Із домовини воззову.
І думу вольную... О доле!
Пророче наш! Моя ти доне!
Твоєю думу назову.

Ця поезія стала своєрідним благословенням письменниці, перші твори якої вже почали друкуватися, збудивши неабиякий інтерес у колах петербурзьких літераторів. Шевченко, котрий, ще й у минулому (1858) році присвятив Марку Вовчку поезію «Сон» («На панщині пшеницю жала»), відгукнувся такими теплими і щирими словами про росіянку, що писала українською мовою, бо вбачав у її «Народних оповіданнях» ту викривальну силу, яка звучала і в його поетичних творах, разом із таким же невпинним закликком до волі. Бо ж саме під впливом «Кобзаря» письменниця висвітлює тяжку долю жінки-кріпачки, продовжуючи тему жінки-страдниці, розпочату поетом. Недарма ж і присвята на його третій прижиттєвий збірці, яку Шевченко подарував письменниці, звучить: «Моїй єдиній доні Марусі Маркович – і рідний, і хрещений батько Тарас Шевченко».

Поет дуже схвально, з великими надіями та довір'ям прийняв Марку Вовчку в українську літературу, будучи впевнений і навіть гордий, що «сила молодая», «світ(ло), зоренька святая» її обновлять та піднімуть до якісних висот, не дозволивши «правді пропасти». І не обманувся геній в своїх припущеннях. «Кроткий пророк» дав Україні й світові, багатооб'ємну прозову творчість з широкою тематикою, основою на нових прозових жанрах, на фольклорних традиціях, на високій ідейності та пісенній ритмізованій мові. В ній талановито описані життя і побут селян та їх дітей, кохання, кріпаччина й протикріпачка боротьба народу.

Народжена в Орлівській губернії, коли Шевченкові ще не сповнилось й двадцяти, Марія Олександрівна Вілінська вивчила українську мову в період 1851-1858 років, у Чернігові, в Києві та на Вінниччині, насамперед, від свого чоловіка, Афанасія Марковича, відомого українського поета, етнографа і фольклориста. Крім «Народних оповідань» (перший том виданий в 1857 році, другий же – в 1862), успішно склала «іспит» творіння українською мовою своїми оповіданнями на тему мученицького життя жінки-кріпачки, як «Інститутка», сягнувши вершини майстерності творами «Ледащиця», «Козачка», «Сестра», «Одарка», «Сон», «Горпина», «Два сини» тощо. До них слід додати психологічну повість «Три долі» та соціально-побутову казку «Дев'ять братів і десята сестриця Галя», ставши основоположницею цього жанру в українській літературі.

На жаль, в '60-'70 роках XIX-го століття, вона перестає писати українською мовою, якою так прекрасно володіла. Можливо, це пояснюється перебуванням її за кордоном на лікуванні (в Німеччині, Англії, Швейцарії, Італії та Франції), але й після повернення Марку Вовчок не поспішає продовжити творити українською мовою. Шевченка вже не було, щоб підтримати, заохотити, а царський уряд забороняв друкувати книги по-українськи. Крім того, тема кріпачтва, яке на той час було уже скасованим, перестала бути актуальною. Єдиним важливим ділом для української культури, яке вона змогла в той час зробити, було особисте проспівання близько двох сотень українських пісень для їх запису німецьким композитором Едуардом Мертке.

Проте літературну ниву Марку Вовчок не покинула зовсім, писала далі, так само талановито, але по-російськи. Тому ж її і вважають «двомовною» українською письменницею. До речі, обі книжки її «Народних оповідань» були одразу ж перекладені російською мовою знаменитим письменником Тургенєвим, то ж із самого початку вона стала зразковим майстром прози як для українського, так і для російського читача. Крім української і російської

Марку Вовчок володіла й іншими мовами: польською, чеською, німецькою, англійською, французькою. Вона легко засвоювала іноземні мови, могла читати в оригіналі багатьох іноземних авторів. Прекрасно перекладала з полької, французької та англійської на російську (Гюго, Пруса, Флобера, Андерсена і навіть Дарвіна). То ж і не дивно, що одержала виключне право на переклад всіх 15-ох романів Жюль Верна. Правда, писати по-французьки не наважилася, окрім кількох казок та повістей для дітей, між якими й оповідання «Маруся» (про українську дівчину за часів козацьких війн). Цей твір був нагороджений престижною літературною премією Академії Франції і, таким чином, увійшов до шкільних французьких хрестоматій, рекомендованих ще й досі.

Російською мовою написала цікаві повісті, зібрані під заголовком «Рассказы из русского быта», а також чимало романів про працю, звичаї та муки народу.

Але найвизначніший з її творів – це «роман» її власного життя. В ньому стільки чарівних пристрастей, стільки дивного, незвичайного бо-гемства! До нього можна відноситися тільки з глибокою пристрасстю: або поклоняючись героїні, як божеству, як ангелові, або... дорікаючи їй за «людські гріхи».

Обдарована незвичайною красою і привабливістю, Марія Маркович просто чарувала людей, з якими їй доводилося спілкуватися. Вона захоплювала своєю оригінальною особистістю, завжди добрим настроєм, жіночністю, чутливістю та неперевершеною барвномовністю. Одружена була тільки два рази: з Афанасієм Марковичем, а після його смерті з Михайлом Лобач-Жученком, на 17 років молодшим від неї, з яким прожила поверх трьох десятиліть аж до своєї смерті.

Одним із перших поклонників не лише письменницького таланту, а й чарівної краси Марії Маркович, був Пантелеймон Куліш, видавець першої збірки «Народних оповідань», який похвалювався, що то він придумав для неї псевдонім. Заради Марії Вілінської Куліш був готовий покинути дружину та дітей, а, отримавши відмову, ледь що не застрелився. Подібну долю пережив і видатний письменник Тургенєв, перекладач творів Марку Вовчка на російську мову. Правда, він був людиною більшої стриманості, тому зумів продовжувати приятельські зв'язки з письменницею, але вже лише в літературних справах. Йому ж належить великий внесок на швидке її введення в Європу, бо саме він познайомив авторку з численними літературними діячами за кордоном.

З-поміж уполонених красою письменниці чимало й «пожертвувались», так звані нові «Вертери» в ногах жінки-чарівниці Марії Вілінської. Варто лиш згадати імена

поклонників, щоб збагнути, якою величною особистістю була українська письменниця: Олександр Герцен, знатний революціонер в Лондоні; європейський юрист Олександр Пассік; вчений хімік Владислав Оленівський, який і покінчив життя самогубством; літературний критик та політичний діяч Дмитро Писарєв, котрий також звів рахунки з життям (утопившись в Балтійському морі).

У «романі життя» Марку Вовчка важливе місце займає і сам Шевченко, бо і йому припала до душі дуже приваблива письменниця. Він не тільки поетично оголосив її своєю літературною наслідницею, але й постарався демонстративно зізнатися в своїх почуттях. Організував у Петербурзі збір грошей на її користь, пізніше подарував їй дуже коштовний золотий браслет. І хоч Марія особливо оцінила таке ставлення до неї найвидатнішого поета, однак відповісти взаємністю не дозволила собі. Розуміється, Шевченко був обурений, тому і засудив її важкими словами. Проте, письменниця була справедлива. І коли, вже будучи в Парижі, до неї дійшла вістка про смерть Кобзаря України, вона з глибоким сумом написала в листі до чоловіка: «Боже мій! Нема Шевченка... у мене душа болить, болить і ніколи не перестане...».

У даній статті ми спробували поставити на вагу два імені, особливо значні для української літератури, бо майже перед всіма її діячами завжди стояли ці дві моделі: Тарас Шевченко як величний зразок форм і змісту в поезії, та Марку Вовчок – у художній прозі. Звичайно, таланти цих двох письменників не можна порівнювати в тій самій площині. Проте, не можна й заперечувати непосредній і глибокий вплив творів Марку Вовчка як на її сучасників, так і на багатьох її наслідників. На думку же самого Шевченка, своїми творами про селянство та про жіноче питання українська письменниця з повним правом рівняється з видатною французькою Жорж Санд.

Надіємося, що дискредитування письменниці та жінки Марку Вовчка, наклепницька інтенсивна кампанія, яка розгортається зараз в російських та українських масмедіа, особливо в Інтернеті, не сягне своїх цілей і, тим більше, не спричинить невинних побічних жертв. Хочеться надіятись, що в недалекому майбутньому, коли для українства настануть кращі часи, в Пантеон України перевезуть прах Марку Вовчка і поховають «дочку» на одній землі з «батьком».

Джерела:

Т. Г. Шевченко, *Кобзар*, перший том, Київ, 1963 рік.М. Вовчок, *Народні оповідання*, 1977, Критеріон.Яков Гордиенко, *Чаровниця Марку Вовчок* (www.wau.com.ua/kultura/3.html).

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (IV)

– ПОПЕРЕДНИКИ –

(Продовження з № 224)

Цілий ряд попередників сучасної українки Бухарестського університету (включно й українки Румунії взагалі) зустрічаємо і серед румунських вчених, які проводили філологічні та мовознавчі дослідження, починаючи із XVII ст. Україністичні зацікавлення даного періоду проявляються у своєрідному суспільно-історично-культурному контексті. З однієї сторони, старослов'янська мова (чи слов'янська, *slavona*, як зазвичай її іменовано по-румунському) у XVII ст. у Молдові та Волощині не те що «вичерпала» можливості вживання, а, навпаки, у цих країнах були проведені заходи для поживлення її вжитку в житті держави, церкви і суспільства й інтенсифікації її вивчення, бо нею була написана (і писалася ще) давня румунська література, для читання якої потрібним було володіння нею, намічалися здійснюватись нею тогочасні культурні проекти, нею проводився культурний «діалог» із східнослов'янським світом, зокрема з Києвом, який у цей період, особливо завдяки плідній діяльності митрополита Києва і всієї Русі Петра Могили став для Румунських Країн головним центром задоволення злбоденних потреб – одержування потрібних слов'янських книг, друкарень та друкарів, висококваліфікованих вчителів для новозаснованих румунами вищих шкіл. З іншої сторони, у цей період румунська мова (на якій перший текст «Лист (боярин) Някшу з Кимполунга» написаний 1521 р., як вважав Ніколае Йорга) «проторювала» кризь суспільну «всевладність» державної старослов'янської мови свій шлях до чимраз відчутнішого її національного утвердження, а вивчення писаних слов'янською мовою грамот й інших текстів і тодішні шкільні навчальні «інструменти» якраз і слугували її утвердженню, у контексті панування слов'янської мови.

Філологічний лексико-етимологічний підхід до вивчення румунських слів та виразів у слов'янських грамотах зразково заініціював «батько» румунської філології як науки, колишній видатний професор Бухарестського університету, член Паризького лінгвістичного товариства (1882), Петербурзької Академії (1883), почесний член Нью-Йоркської академії Богдан Петрічейку Хаждеу (1838-1907) у публікації «Arhiva istorică a României» (1865-1867) і ґрунтовно продемонстрував це у першому томі з 1878 р. знаменитої своєї тритомної праці «Cuvente den bătrâni» (1878-1881)¹. У «Arhiva istorică a României» (1865, I, с. 2) він так писав про цей лексико-етимологічний підхід до виявлення живого побутування румунських елементів у слов'янських грамотах: «Єдиний автентичний засіб

вивчення румунської мови в її формах до половини XVI ст. – це слов'янські грамоти, в які наші предки потайки постійно (вносили) по одному румунському слову, репродукуючи зокрема свої власні чи місцеві імена» («Unicul mijloc autentic de a studia limba română în formele sale până la jumătatea secolului XVI sunt crisoavele slave, în cari străbunii noștri furișau totdeauna câte un cuvânt român, mai cu seamă reproducând numile propriie personală sau locală»).

У «Глосарії» I («Glosar» I), який входить до першого тома цієї праці, Хаждеу наводить ряд румунських слів, виявлених ним у внутрішніх слов'янських грамотах з Румунії, датованих між 1536-1593 рр.² У «Глосарії» II («Glosar» II)³ він наводить біля 200 румунських слів, виявлених ним у найдавніших слов'яно-румунських лексиконах XVII ст., які всіма постали на основі славнозвісного лексикона Памви Беринди «Лексіконъ славеноросскій і імень тлькованіє»⁴, виданий у Києві 1627 р. До виявлених румунських слів Хаждеу подає численні лексикологічні (часом і етимологічні) зауваження, коментуючи і графічні, фонетичні, морфологічні та синтаксичні аспекти. Цією працею він дав зразковий взірєць наслідникам, якими способами слід проводити мовні румунсько-слов'янські (українські і ін.) чи навпаки – українсько (слов'янсько)-румунські мовні контакти. Заініційований ним напрям філологічних досліджень особливо проводили такі його наслідники, отож, і попередники сучасної румунської українки, як Іоан Богдан, Овід Денсусяну, Ал. Росетті, Даміан П. Богдан і ін.

Перший том праці Б.П.Хаждеу «Cuvente den bătrâni (Limba română vorbită între 1550-1600)» належно оцінив (як це цікаво!) найбільший румунський поет усіх часів Міхая Емінеску у своїй рецензії, надрукованій у г. «Тіпрул» (17 вересня 1878 р.)⁵. Емінеску підкреслював той факт, що у порівнянні з попередньою спробою праці такого виду «Principie de limbă», яку видав 1858 р. у м. Блаж румунський філолог Чіпаріу і в якій наведено переклади *ad literam* грецьких і слов'янських слів та «зовсім чужий (румунській мові – *I.P.*) синтаксис» і що такою румунською мовою «ніколи не говорила не те що одна людина, а ні в якому разі ціла (румунська – *I.P.*) держава», «то книга пана Хаждеу заповнює порожнечу, відчутну в історичних дослідженнях мови, заслуговуючи, отож, належне її визнання». Міхая Емінеску слід уважати не лише геніальним поетом, але й авторитетним філологом, що впливає із коментаря, в якому він оцінює працю Б.П.Хаждеу кризь призму загальноновизнаної мовознавцями закономірності зв'язку

писаної (літературної, національної) мови з її діалектами. Вивчені Богданом П.Хаждеуджерела, доводить Емінеску, – це грамоти, писані мовою, якою розмовляють освічені суспільні класи. Крім цієї мови, у кожного народу існують і місцеві діалекти – живі мовні різновиди. «Грамотна мова, – відзначає поет, – це абстракція, штучне знаряддя у порівнянні з діалектами, живими і постійно в русі. Як тільки записуємо її, мова починає кам'яніти. Писана мова має щось установлене, нерухоме, мертве: надлишньою мірою діалекти породжують нові форми, які інколи проникають, а деколи не проникають у писані тексти», – аспект, якого у праці Хаждеу не розроблено. Зауваження Міхая Емінеску – правильне і доречне, отож і його слід уважати одним з визначних попередників сучасної українки, оскільки українські мовні елементи слов'янських грамот у нас в Румунії досліджувались, але майже зовсім не досліджено живе їх побутування у загальнонародному румунському спілкуванні.

Називати Міхая Емінеску поетом-філологом – це зовсім не результат поверхового враження, а вповні оправданого факту. Знавці його рукописної спадщини давно заримітили захоплення поета вивчати, між іншими давніми і новочасними мовами (латинську, грецьку, санскритську, німецьку, французьку, італійську, іспанську), і старослов'янську мову, настільки потрібну для пізнання і розуміння давньої румунської культури. З цієї метою, у яському періоді його життя і діяльності (1875-1876), вважає ретельний знавець Міхая Емінеску Перлесічіус, Лучафер румунської поезії переклав з німецької мови тогочасний найкращий підручник старослов'янської (данвньоболгарської, старослов'янської) мови А.Лескієна «Handbuch der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Grammatik. Texte. Glossar», von A.Leskien, Weimar, Hermann Böhlau, 1871, VIII+246 р.6, який за життя автора був перевиданий чотири рази. Авторитетний дослідник даного перекладу професор-славист Бухарестського університету академік Георгі Міхеїле оцінює, що це – «чудовий переклад, з власними коментарями у несподівано модерних вираженнях та з найадекватнішою термінологією»⁷.

Результати достовірного перекладання підручника старослов'янської мови і, розуміється, її досконалого вивчення позначилися на адекватному і вповні обізнаному освоєнні старослов'янської мови і тогочасної проблематики румунсько-слов'янських історичних і мовних відносин, як це впливає з рецензії чи, вірніше, студії Міхая Емінеску «Bukovinskaia zariia»⁸, вперше надрукованій 1905 р.⁹, в якій, з одного боку, він вітає появу чернівецької газети як важливу подію в культурному житті українського населення краю, а, з іншої сторони, полемізуючи з автором (?) статті, надрукованій у німецькій газеті «Wanderer» (28.VI.1864 р.), румунський поет-філолог ставить, так би мовити, крапку над «і» стосовно природи старослов'янської мови та її регіональних відмінних редакцій, питання достовірно обґрунтоване сучасними румунськими славістами.

Посилаючись на болгарське видання «Болгарскія грамоты» (Одесса, 1845; з якого вправно цитує слова і вирази (= ознака хорошого знання старослов'янської мови), поет заявляє, що старослов'янська мова стала державною, оскільки, як свідчить грамота з 1 лютого 1192 р., румунський і болгарський народи мали спільну державу, «імператор румуно-болгарів Іоан Келіман Ассеан титулував себе (...) автократом Тирнови і вселенної, болгарів, греків, Молдовлахії і Угорської Країни та Будима і аж до Відня»¹⁰. Гостро обвинувачуючи автора статті з німецької газети «Wanderer» в необізнанні із справами на Буковині, Емінеску категорично заперечує, що у цій провінції старослов'янська мова не походить від українців, започатковуючи, отож, окрему сторону старослов'янських студій. Сучасні румунські слависти говорять про вживання на румунських теренах відмінного різновиду старослов'янської мови – «slavona românească» – з її південною редакцією (переважання староболгарських елементів), західною (впливи сербо-хорватські) і так званою ними «руською редакцією» («slavona românească de redacție rusă»), що зазвичай неправильно сприймається як «російська»; перед роками мені нелегко приходилося не одному пояснювати, що слово «руський» і похідні – це синонім слова «український»), в останній, згідно з багатьма дослідниками, є дуже багато українських елементів, які у належній мірі не вивчені ні по цей час. Отож, славним попередником сучасного вивчення молдавських грамот з багатьма українськими елементами слід уважати геніального поета Міхая Емінеску.

Примітки

1 *Cuvente den bătrâni. Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu Paleografico-linguistic de B.Petriceicu Hasdeu cu observațiuni filologice de Hugo Schuchardt. Tomul I. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G.Mihăilă, Editura didactică și pedagogică, București, 1983.

2 Там же.

3 Там же, с. 257 і слідючі: *Glosar II. 1600-1630. Specimen de «Dicționar etimologic al limbei române»*.

4 Див. нашу статтю: *Видатний український натхненник зародження румунської лексикографії* / «Наш голос», ч. 217, 2012.

5 B.Petriceicu Hasdeu, *Cuvente den bătrâni – limba română vorbită între 1550-1600*. Tomul I, 1878, 432 pagine // M.Eminescu, *Opere*, X. Publicistică. 1 noiembrie 1877 – 15 februarie 1880. «Tim-pul», Editura Academiei Române, București, 1989, p. 114-116.

7 G.Mihăilă, *O dimensiune puțin cunoscută a culturii lui M.Eminescu: limba paleoslavă*. У книзі автора *Cultură și literatură română veche în context european*. Studii și texte, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.

8 Рукопис зберігається у Бібліотеці Академії Румунії, ч. 2257.

9 M.Eminescu, *Scrieri politice și literare*. Vol. I (1870-1877), București, Institutul de Arte Grafice și Editura Minerva, 1905, p. 398-409.

10 Цитовано за виданням : M.Eminescu, *Opere*, X, p.671.

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

«ЛИШ ПОБАЧ, ЯК ЛЕТИТЬ ТВОЄ СЕРЦЕ ПІД НЕБОМ»

Нікіма СТЕНЕСКУ

В КАРПАТАХ

На снігу стала синь, –
очі кличуть в високе,
я з Карпат й без долин
перейду у глибоке.

Та у висі лиш зір
в перетвореннях різних, –
в глибину кличе звір
в непорожностях вічних.

Але в глибі життя –
наче сніг, як ніколи,
і в мені вороття
кличе казку з довкола.

Ти про серце згадай
й як воно, коли родиш,
але матір не дай
ні за гріш, ні за радість.

Ілюстрація Маї МАРТИН

Лиш побач, як летить
твоє серце під небом,
як шепоче блакить
і без мене, й без тебе...

Адріан ПЕУНЕСКУ

ЯКЩО ТИ ЧАСОМ У ЄВРОПІ

(Гостеприємна пісня)

Якщо ти часом у Європі
На сході половини дня, –
Там край, в якому і з утопій
Дзвінку зву пісню солов'я.

Румунський край, отой безсмертний,
В країні пісні і туги;
В країні добрій і барвистій,
Де ті ж вовічні береги...

Коли ти спрагле, чи голодне,
Чого трапляється завжди,
Дитя планети добре, рідне, –
Румуну першому скажи.

Він дасть тобі і ліжко, й хліба,
Води дасть свіжої і путь, –
В румунським краї ані небо,
Ні друг, ні ворог не умруть.

Ще є чимало на планеті
Роботи... Всі ж ми люди теж, –
Коли й румуни на планеті,
Ніщо не втрачене ще з веж.

Румунський край, отой безсмертний,
В країні пісні і туги; (наголос на и)
В країні добрій і барвистій.
Де ті ж вовічні береги...

З румунської переклав
Іван КОВАЧ

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

Ана БЛАНДІЯНА

ПАДІННЯ

Не стало ясновидців в пустелі.
А вишикованих ангелів
З опущеними крилами
Ведуть на площу,
Де їх судитимуть.
Ангелів запитають:
– За які гріхи вас вигнано з небес?
За які провини? За яку зраду?
А вони з останнім проблиском любові
В затуманених, наче сном, очах
Поглянуть на нас,
Та не стане у них диявольської зухвалості
Признатися, що падіння ангелів стається
Не через гріхи, не через гріхи,
А від утомленості і знемоги.

НАШЕ МІСЦЕ

Наше місце не тут.
Дарма волімо зогнити –
Зерням нашого єства,
Яких безліч, як у плоді граната,
замало буде родючої глини.
Не вмерти нам,
бо іще мусимо вистраждати
оцей спалах, що окутує нас,
немов оглушливим сновидінням.
Наше місце десь ген далеко,
чи, може, воно промайнуло
мимо нас непомітно.

МОЛИТВА

Я лежу на снігу
широко розкинувши руки,
і виглядаю хрестом небаченої краси,
на якому тільки би ангелів розпинати
за гріхи, скоєні в раю.
Навколо безмежна білість
і тиша непорочна.
А хмари, розпорозившись квітами,
обсипають мене пелюстками.
Гарячі сльози народжуються

під опущеними повіками
і замерзають,
не встигнувши стати сном.
Амінь.

ПРО РІДНИЙ КРАЙ

Поговорімо про край,
звідки ми прибули.
Я прибув з літа –
це такий тендітний край,
що навіть і від падаючого листка
може занидіти.
Але небо там
від зірок таке обажніле,
що може черкнутися землі.
І якщо прислухатись,
можеш почути як трава

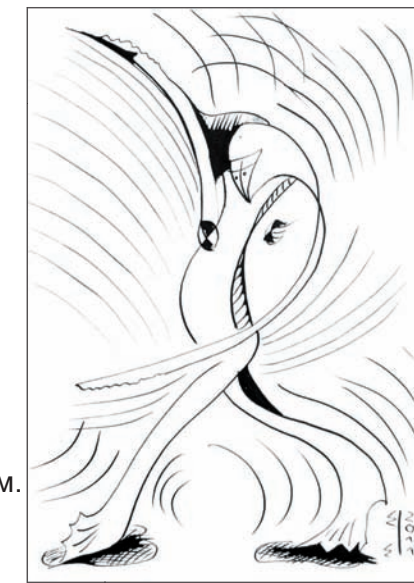
зірки лоскоче до сміху.
Там стільки квітів,
що від них очам боляче.
Там круглі сонця
звисають із кожної гілки дерев.
Звідки я прибула,
лише смерті немає.
Та стільки щастя там,
що тебе аж хилить сон.

ЛОВИ

Я ніколи не ганялася
за словами,
а тільки шукала їх тіні –
видовжені, сріблясті,
що їх волочить сонце по траві,
чи місяць по морю.

Я ніколи не полювала на слова,
лиш тіні їхні виловлювала.
Це вельми ловке полювання,
перейняте від старих людей.
Вони знають,
що у словах найцінніша
їхня тінь.
А тіні не мають ті слова,
Що душу свою запродали.

З румунської переклав
Михайло МИХАЛЮК

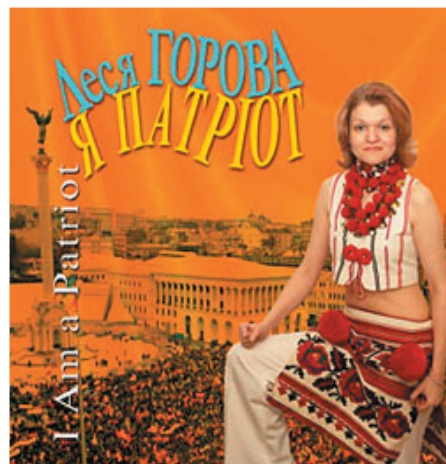

Ілюстрація Маї МАРТИН

Степан БУЧУТА

ПІСЕННИЙ ДАР ІЗ УКРАЇНИ

На шевченківські свята в сучасницю разом із іншими виконавцями з України прибула Заслужена артистка України Леся Горова, яка зі сцени радівецького будинку культури, де проходив концерт, подарувала глядачам незабутні, хвилюючі моменти. А вже пізніше, після концерту, вона подарувала мені свій аудіоальбом «Я патріот», який містить такі пісні, як «Я патріот», «Українка», «Синьоока дівчина», «Не бійся», «Помаранчеві діти», «Маленька пташка», «Тюрма», «Розкидана країна», «Неповторне» та англо-мовні «A Song and a Ray», «The Orange Song» і «I Am a Patriot». Про цей альбом сама Леся Горова в одному з інтерв'ю, яке дала після його виходу газеті «За вільну Україну», каже: «Альбом названий на честь знакової пісні, яка отримала найбільшу популярність у часи Помаранчевої революції, хоча була написана задовго до цього... Цей альбом – це протест проти того, що з нами відбувалося і програма змін».

А ще Заслужена артистка України, член Національної спілки

Леся Горова
на сцені радівецького
будинку культури

композиторів, співачка, поет і композитор Леся Горова подарувала мені збірку пісень для дітей «Відчинилося життя».

До збірки увійшло 30 пісень на слова Лесі Горової та Наталії Кравченко. Пісні різної тематики для дітей від 5 до 16 років. Музика й аранжування самої Лесі Горової.

Вражають її імена рецензентів збірки: ректор Київської дитячої академії мистецтв, народний артист України, член Національної спілки композиторів України, член Академії мистецтв України М. І. Чембержі і поет, лауреат премії України ім. Т. Г. Шевченка Павло Мовчан.

Ця збірка може бути надзвичайно корисною для викладачів й учнів дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, дитячих музикальних студій шкіл, ліцеїв

мистецтв, а також широкому колу шанувальників музики.

У передмові до збірки Леся Горова, між іншим, пише: «Україна – дуже співуча земля, з давніх-давен тут оспівувались різні події, людські почуття, пісня звучала у кожній хаті. Наші предки співали і за роботою, і під час відпочинку, співали, коли було сумно на душі, і коли раділи».

Співайте і Ви! Співайте на здоров'я! Хай пісня стане Вашим життєвим другом, хай супроводить Вас у всіх починаннях, допомагає перемогти, іти вперед, додає Вам віри і впевненості. І можливо саме пісня у житті ключиком до Вашого успіху».

Дякуєм щиро Лесі Горовій – співачці, поетесі, композитору, але в першу чергу добрій, щирій українці, за прекрасні почуття, викликані її виступом перед учасниками і гістьми шевченківського свята в Радівцях, і за подарунки, які обов'язково стануть нам у пригоді.

«Збірка пісень для дітей М. Горової»

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван РЕБОШАПКА

ЄВРОПЕЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ФРАНСУА ВІЙОН – ОДИН З НАЙВИДАТНІШИХ ФРАНЦУЗЬКИХ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ПОЕТІВ (II)

(Продовження з № 224)

Із статті у попередньому числі (№ 224 за місяць лютий 2013 р.) читачі журналу «Наш голос» мали можливість сумарно ознайомитися з коротким (лише 33-річним) унікальним життям одного з найбільших поетів Франції усіх часів і одного з трьох-чотирьох найвидатніших поетів європейського Середньовіччя Франсуа Війона (François Villon, справжнє ім'я – François Montcorbier, 1431-1463), від смерті якого зараз сповнилося 550 років.

Своєрідною й у певній мірі унікальною є і творчість цього видатного поета. Уся вона створена лише протягом 6 років, від 1456 до початку 1463. Її унікальна самобутність полягає в тому, що вона увібрала в себе все характерне французькій (й європейській) поезії періоду життя Війона, а, по-друге, становить межовий момент переходу від поезії Середньовіччя до поезії раннього Ренесансу. Франсуа Війон жив і творив у кінці епохи, яку зазвичай називають зрілим або високим Середньовіччям, будучи останнім поетом середньовічної Франції, і його творчість не виходить поза рамки середньовічної поезики. У той час Франція була у значній мірі культурним й інтелектуальним осередком Західної Європи. В її літературі високого Середньовіччя органічно увійшов художній досвід найстаршої (ще з XII ст.) епічно-героїчної поезії (chansons de geste), двірської поезії, в якій особливу увагу надавалося жінці (сюжет про Трістана й Ізольду і ін.), а особливо художній досвід найславнішого із старих поетичних французьких творів «Трояндний роман» («Le Roman de la Rose»), якого розпочав писати (перші

4.000 рядків) Гійом де Лорріс десь біля 1240 р., сюжетом будучи сон про пуп'янок троянди в городі Бога Любові (що символізує кохану жінку), сон, якого розповідає один із закоханих, що розшукує «квітку»-улюблену кохану. Через 40 років Жан з Мену додав до роману інші 18.000 рядків, в які увів все, чим цікавилась тогочасна людина: релігія, філософія, мораль, наука, любов, а постать жінки вже не вивів, як даму, гідну поклоніння, як поступали, наприклад, трубадури, а представив її як об'єкт гострої й часто цинічної сатири, що

стане запримітним у Війона уже в першій його поемі «Малий заповіт», а згодом – у наступника Боккачіо.

Дечого з усього художньо-літературного надбання довіонової доби органічно увійшло у творчість даного французького поета. Але це надбання увійшло у своєрідному сприйнятті. Війон, в основному, успадкував середньовічні теми, мотиви і художні прийоми своїх попередників. З точки зору форми він продовжував їх поетичну традицію, переспівуючи їхні теми і мотиви, але у ці переспіви вкладав свою власну інтонацію, свою філософію, викладену великою поетичною

силою і особливою віршовою легкістю, що була властива його попередникам-трубадурам. В його поезії багато ліризму. Чи не найхарактерніше для його поезії це те, що її ліричним героєм є він сам, завдяки чому його поетичний дискурс відзначається помітним реалізмом зображення, майже повністю переходячи у хвилюючий автобіографізм, з чого видно, що поет більше ніж попередники захоплений сучасними йому життєвими проблемами, від духовних до соціальних.

(Продовження на 26 стор.)

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Франсуа Війон –
один з найвидатніших
французьких
середньовічних поетів (II)
(Продовження з 25 стор.)

Це поетичне новаторство Війона наявне уже в ранній творчості – кулька балад, створених між 1455 і 1458 рр., та написана в кінці 1456 р. поема «Малий заповіт» («Petit Testament»), в якій зустрічаємо теми, характерні подальшій його творчості, як тема самотності (образ душі поета), зради друзів і коханої, тема земної швидкоплинності. Крім цього, у «Малому заповіті» особливо відчутний «голос» веселого і дотепного, а в реалістичному зображенні його життєвих буднів (як правило, злиденних, і поет прихильно і співчутливо ставиться до його долею подібних, дітей, наприклад) веселий тон і дотеп часто поступаються місцем «соковитому» невичерпному гуморові та «пікантним» шаржам, гострому сатиричному й іронічному висміюванню, майстерно використуваному гротеску, як, наприклад, у зображенні відписаного свого більш ніж сумнівного «майна» різним городським неприятелям та друзякам. Цими художніми засобами, як і афішованим молодецтвом у доланні всіх негараздів Франсуа Війон реалізує зв'язок з наступним літературним періодом, передвіщаючи появу таких письменників, як Рабле, який застосував ці художні засоби у майстерному зображенні своїх героїв Гаргантуа та Пантаґрюеля.

Франсуа ВІЙОН

МАЛИЙ ЗАПОВІТ

(Скорочено)

У році чотирнадцять сот
П'ятдесят шостім, муж учений,
Я, Франсуа Війон, достот
Здорові мавши глузд і члени,
Рішив, щоб всяк творець смиренний
Брав до уваги й інших суд.
Слова ці висловив знаменні
Веґет. Без цього - марний труд.

Отож тоді, в несамовиті
Морозні доріздвяні дні,
Коли вовків годує вітер,
А люд ховається в курні
Халупи грітись при вогні,
Непереможну хіть дістав я
Любовні пута навісні
Покинути, що серце давлять.

Цей замір перевів я в чин.
Весь час в очах моїх стояла
Та, що кнувала мій загин,
Хоч з того радости не мала;
Моя розпука небо рвала,
Жадаючи на неї мсти
В богів Кохання й заклінала
В любовних муках помогти.

Хоч станом, поглядом звабленим
Душа втішалася моя,
Вони, невірні і зрадливі,
Мене жалили, мов змія,
В потребі зміг відкрити я
Фальшиві всі її прикмети;
Не ті оратиму поля
І інші битиму монети.

Вона очима затягла
Мене в сильце підступне й скрите,
І хоч я не творив їй зла,
Хотіла смерть мені вчинити,
Щоб не посмів я більше жити;
Тікати мушу вже мерщій.

Союз любовний наш розбитий,
Мій стоґін надокучив їй.

Від небезпек усіх, гадаю,
Найкраще буде відійти.
Кінець! В Анжер я вирушаю,
Бо ласки в неї не знайти,
Ні одробинки доброти,
Вже загибаю, хоч здоровий;
Любовний мучень, увійти
Достойний між святих Любви.

Хоч гірко геть іти, та сам
Її покинути я мушу.
Вже бачить мій убогий тям:
Хтось інший їй заліз у душу.
Згадаю - й горло повне сушу,
Як в оселедця, що засох,
Яку страшну терплю катушу, -
Чи ж лемент мій почує Бог?!

Ілля Єськов «Малий заповіт» -
ілюстрація до збірника поезій
Франсуа Війона

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Отож, тому що від'їжджаю,
Не знаючи, чи повернусь,
(Я власні вади добре знаю,
Що я залізний - не хвалюсь,
Життя - непевна річ, боюсь
Десь дуба на шляху не дати)
І ще, не знавши, де знайдусь,
Спішу цей заповіт списати.

Насамперед, в ім'я Отця
І Сина й Духа пресвятого
І Богодіви, що серця
Єднає грішні наші з Богом,
Гійом Війон собі в підмогу
Хай забере моє ім'я, -
Хай діамантом сєє в нього,
В додатку - короґва моя.

Теж, тій, що я казав про неї,
Що гралася моїм життям,
Що втіхи збавила всієї,
Прогнавши від кохання брам,
Своє в шкатулі серце дам,
Застигле, крижане, злиденне;
За весь життя мого бедлам
Прости їй, Господи, від мене!

(Далі Франсуа Війон заповідає, кому дарує дечого із свого «майна»: панові Ітьє Маршану – свій «меч-рубан», Сен Аман-у – «білу шкапу», парламентському писарчукові Роберту Валлі, «який з пустого не наллє», – подарунок «шикарний (...) штани, заставлені в винарні», які «хай дасть Жанеті гарній, хай та пристойне щось вбере!», «друзяці Кардонові – зупан з найкращого сукна і пару рукавичок гарних», «додам товстого каплуна на свята й гусака на будні, з барилом білого вина», «шляхетному де Монтань – трьох хортів дам бездоганних, сто франків, що в моїм майні», «Мутонові ж, що впер у суді позов, лайдачині даю кайдани, льох і тьму, в додатку – канчуком по спині», пан Жак Раґ'є, «що пити звик, дістане водопій конячий, кошелик дуль і з маком фіґ», «адвокатові Фурньє дам шапку й пару черевиків», «Жак Труве, різник і мій друг, дістане барана товстого і мухобийку бити мух», «поліцаїв гожих, що топчуть поночі п'їтму, у бурдах добре я намчу», «Перне Маршан, що відомий усім купчина, дістане три візки соломи, щоб вистелив свої хороми і крам любовний продавав», «Вовкові й Шале

премилим я качку дам, таку, як ті, що ми в ровах ловили під мурами у темноті», «з милосердя й спочуття/ Трьом бідним хлопчикам голеньким (...), Сиріткам жалісним, без неньки,/ Усе невзутим, голодненьким (...)/ Я забезпечення усеньке/ Цю і зиму пережити дам», «Номінаційну грамоту,/Що з університету маю,/ (...) Убогим дітям залишаю», «шпиталям – вікна з павутини дарую з щирої душі», «також – великодушний дар – мою обстрижену чуприну отримає мій друг голяр», «шевцеві шкарбани покину, ганчірникові дам свитину, якщо ще буде на хребті», «для пана Жана де ля Ґарда, того ж, хто люто, не для жарту, зіпхнув мене в безодню, милицю додав товкти гірчицю» і ін.).

Вкінці, як у вечірній час,
Самотній, в настрої півсоннім,
Писав я ці рядки, нараз
Озвались звуки ніжнотонні:
Дзвін бив дев'яту на Сорбент,
Вістивши Ангельський Салют;
Я молитовно склав долоні
І перервав свій тихий труд.
Я чувсь, мов з пантелику збитий,
Мов би надудлився вина,
Мій розум млоу став повитий,
Аж пані Пам'ять, недурна,
Прийшла й повитягала з дна
Всі спеції колятеральні,
І справжні, й слудні як мана,
І інші, інтелектуальні.
Як хвилювань уліґся рій
І розум врешті прояснило,
Хотів я труд скінчити свій,
Але замерзло геть чорнило.
Огарок подувом згасило,
Огню я іншого не мав,
Тож спати ліг, накривши тіло,
І до кінця не дописав.
Це в році писано вже данім
Війоюм, із бакалярів,
Не їв він фіґ і марципанів,
Як віхоть пекаря зчорнів.
Що мав із шатер і гербів,
Все друзям він роздав ласкаво,
Лишилось кілька мідяків,
Та й ці процвиндрить він небавом.

Переклад С. Гординського

Павло РОМАНЮК

СИНІЙ ЛЕТ МОЄЇ ДУМКИ

СТЕЖКА

Відкрий мені стежку
крізь тишу вербову
весни.
Стада диких хмар
на конях летять
аж до мого порогу.
Дощовий смуток
жартує
з моїм оком,
грається в піджмурки
з полем,
де виросте
й моя трава.
Підсніжники
поплентають
в долину літа
риту зустрічати.
А я –
пульсуюча осика,
прикрашу гнізда
ворона,
щоб не каркав,
як ковчеги небесні
будуть грюкотити
вздвож цитаделей,
імперії розлук...

ВЕРБА

Хоч я втікаю з суму,
ховаюсь в верболози,
душа тремтить,
кличе назад
зійтись,
дощі перецють
моїх невдач
обози,
сльозу стиска верба, –
болить...
Кажуть,
весна прийде,
зиумить тугу
із герба,

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

що в дар подала, –
доля навісна,
не вірю вже,
бо народивсь
не там,
де треба,
і плаче
і рида,
мого життя
верба.
Крізь зелень
ізтекла любов –
і я,
отам у котиках
сиджу,
мурчу на сонце,
може прийде дитя
Великодня,
відкриє в день
віконце,
і в кошик кине
мій шепіт-немовля...

Продасть диття
верби весни
ознаку,
отам,
за рогом місяця,
де жде

та чорна дама,
вуалем шурхотить
між зорями
і кидає у мряку
вербовий плач
народження журби,
спірально хвилин
промеле дзвони неба,
ударить грім,
розколе хмари лиск,
моя верба в мені
розростеться до неба,
і, може, процвіте у серці
нового саду блиск...

МУШЛЯ СВІТЛА

Мушля світлом проросла...
Вже не буду чути
гомін темні
у серці,
неосвітлений.
Можу сісти
на крило
орла
і полетіти
за край моря,
принести іншу,
коричневу тишу
серця.
Можу облетіти
і Долину Суєти,
запрягти коней
неспокою
і поскакати
у мушлю
освітлену.
Все можу зробити,
тільки вечір
переступає
пори,
де кужіль,
недопрядений
жде вечорниць
зірок.

Іван КОВАЧ

«ЗАЗЕЛЕНІЛО НЕБО. ТАКЕ-ТАКЕ ЗЕЛЕНЕ!»

ОДНА-ОДНА ДОЛОНЯ

Зазеленіло небо.
Таке-такє зелене!
Немов травиця.
Немов горлиця.
Яку знайдеш
лиш там, лиш там,
де гніздо –
одна-одна долоня...

ОДНІ-ОДНИННІ

Скаржаться люди,
оті верблюди.
Скаржаться леви,
оті магичні.
Не підземельні,
здеморалізовані
та безхвилинні.
Одні-однинні...

ЗАМКНЕННО

Коли вітер завіє
тоді спокій спочине.
Тоді смерть
забере мене
умовно й трепетно.
Замкнено...

У ФІОЛЕТОВІЙ ГАДЦІ

Поржавіла біда,
поржавіло нещастя...
Я піду, де не те,
а де-де моє щастя.

Підожду тебе. Жду!
Наче рідну жагу.
Я тебе десь знайду, –
одболілу й чужу...

В фіолетовій гадці
загриміла любов, –
заніміла загадка,
в далечинні основ...

В ТАРІЛЦІ БІЛІЙ (Нагірморт)

В тарілці яблуко червоне
все крутиться навколо себе.

А гроно тріскає вином
і п'янить очі кольорові.

А квітка в'є гніздо з води
і забуває квітнути вона...

Дивлюсь я магмою грози
й себе кладу в тарілку білу...

Мал. Василя СОКОЛЮКА

ПАПЕРОВИЙ МІСЯЦЬ

Горизонт у діжку
вилив свій вогонь,
журавлі згортають
присмерк осторонь.

Матерям у груди
залігають сни,
воскресати хоче
сум із сивизни.

Колосіє вечір,
наростає в траві,

паперовий місяць
висить на брові.

Як любов ядуча
забере мене?..
Цить, наївна казко,
цить, життя буйнє!..

НАЙМЕРТВІШИЙ ЖИВИЙ

Серед поля стою –
один;

відчуваю в собі його
подих;

серед неба цвітуть
маки;

хіба в серці моєму
вони

доцвітуть кров'янистим
багаттям;

серед поля стою –
один –

наймертвіший живий.

НА ЖОВТІЙ СВІЧЦІ (Голосіння)

Ліс плечима обернувся
до полум'я, що висіло
на жовтій свічці.
Потім з себе листя
скидати почав
й потонув у ньому.
Вже згодом підпалив себе
й горів до вечора.
Горів.
Попід стріхами неба
можна побачити
тіні в чорному вбранні
над домовиною з корінням.
Можна побачити.

МАМИН РУШНИК

Слова Степана ТКАЧУКА

Музика Івана ЛІБЕРА

Не поспішаючи

1. Ко-ли по-ки-дав рід-ну ха-ту си-но-чок, Ой,
2. Ма-ту-ся ска-за-ла йо-му на про-щан-ня:—Си-
3. І ма-ти ска-за-ла йо-му на про-щан-ня:—Си-
4. У-зяв він руш-ник той і гір-ко за-пла-кав, По-

труд-но з клю-ча-ми жит-тя він при-вик. Йо-
ноч-ку, руш-ник цей да-ру-ю то-бі, Ко-
ноч-ку, ди-ти-но мо-я до-ро-га, Ко-
ї-хав у да-лі, в шу-кан-нях по-ник І

му на по-ро-зі за-пла-ка-на ма-ти По-
лись, як за-пла-чеш, ти вит-реш ним сльо-зи, І
лись, як на-ті-лі ти ма-ти-меш ра-ни, Об-
все при-гор-тав до збо-лі-ло-го сер-ця Той

да-ла на-спо-гад до-маш-ній руш-ник. По-
лег-ше на-ста-не то-бі на ду-ші. І
вий руш-ни-ком, що-би кров не тек-ла. Об-
гар-ний, да-ро-ва-ний ма-мин руш-ник. Той

да-ла на-спо-гад до-маш-ній руш-ник.
лег-ше на-ста-не то-бі на ду-ші.
вий руш-ни-ком, що-би кров не тек-ла.
гар-ний, да-ро-ва-ний ма-мин руш-ник.

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

ВІДКУП

Вдалася, нівроку: ставна, кряжиста, грудаста, з черленими яблуками на круглих щоках, з крутими стегнами і точеними литками. Як розплете зібране вузлом на потилиці волосся, то нижче пояса спадає на округлену, як у молодій кобиліці, задницю. А очі – втопитися можна у них, мов у бездонній криниці. Глипне на чоловіка – немовби жигалом обпече, стільки грішної жаги у них, виклику безсоромного.

А кликали її в селі Міцькою, як кицю, чи телицю, хоча, як несли до хреста, нарекли Марією, як Святу Богородицю. Та не виростала Міцька святенницею. Ще підлітком гандриґалася з хлопцями-пастухами, з якими ходила пасти вівці. А з гулів на толіченьці кожного разу проводжав Міцьку додому інший парубок і потім хвалився, що вони геть потолочили траву на її городі.

Пішла поголоска про те, що Міцька дівка пуста, до того ж ще й без «дзестри», тому ніхто не засилав старостів до неї. Аж нарешті приворожила парубка з третього села, який натрапив на неї на ярмарку, де Міцька продавала старого когута. Заплатив парубок за того когута втридорога, а заодно вивідав хто і звідки така краля. Невдовзі Бенуньо заслав до Міцьки старостів, і в м'ясниці відгуляли негучне весілля.

Недовго втішався подружнім ложем Бенуньо. Міцькі швидко набридли незграбні любовні ласки вайлуватого чоловіка і вона відрядила його на заробітки. Бо якраз померла її тітка Варвара, яка заповіла Міцькі свою господарку – хатчину над потоком з єдиним курником на обійсті. А тому що Бенуньо дістав від своїх батьків коня, фіру і плуг, потрібно було стягнутися на якусь стодолчину з стайнею, якщо хочуть ґаздами стати – умовила молодиця чоловіка.

Коли через півроку повернувся Бенуньо з далеких заробітків із грішми, дізнався, що відомий сільський зальотник стрибав у його «гречку» – стежка до неї була добре втоптаню, а його жіночка розцвіла, як ружа.

А був це житар Гарасько, гуцул родом, рижий, із хвацько підкрученими вусами і котячими очима, з яким ще дівчишком бавилася Міцька.

Сидить якое Бенуньо у корчмі з цімерманом Галасом, про стодолчину і стайню домовляються. Аж тут підходить до них Гарасько і ставить перед Бенуньом ціле «око» горівки:

– На тобі, пий, та не квапся, бо я маю цього вечора з Міцькою попрощатися...

Чоловіки, що сиділи в корчмі, замовкли і чекали, що воно буде.

А Бенуньо не тріснув Гараська пляшкою по голові, не кинув її тому під ноги, навіть курварем не обізвав. Він скорчився на стільці, немовби корчі його зціпили.

Коли вже Гарасько гримнув за собою дверима, Бенуньо дикими очима обвів корчму, потім сягнув за пазуху, вийняв мошонку з грішми і жбурнув її шинкареві Штрулю:

– Наливай, паршуку, усім руму і пива, відкривай двері і закликай людей, най знають, що сьогодні я справляю весілля і поминки!

До ранку пили чоловіки і горлали сороміцьких коломинок та співанок, а Бенуньо заводив до хрипу тільки одну: «Зацвила ружа трояка, мала я мужа, мужа я мала, мала я мужа пияка...»

Коли вже когуги запіяли в селі, Бенуньо захлинувся останніми словами співанки і упав головою на стіл...

Десь під полудень доплентався Бенуньо «додому», запряг у фіру коня, висадив на неї плуга і погнав до свого села. Та перед тим жбурнув каменюкою у вікно хати, за яким спала Міцька – може, з Гараськом, а може, сама...

...Минали роки, а Міцька цвіла, цвіла і відцвітати стала. Полюбовник Гарасько забув до неї дорогу, й інші чоловіки вже не задивлялися на Міцьку, навіть на ярмарку не прицмокували ласо на неї, хоча рум'янилася і наряджалася, як на свято.

А вдома цілий божий день за кроснами, бо тканням заробляла на хліб і до хліба. Як на біду, на її обійстя внадився старий, аж сивий, ворон. Вийде Міцька на ганок плечі розправити від сидіння на кроснами, а ворон вже на гілці старої яблуні зловісно: кра-кра-кра!

Замахнеться Міцька на птаха, жбурне у нього чимось, а ворон перелетить на пліт і знову – кра-кра!

«Не крячч, вороне, не крячч, я ще не збираюся умирати», – куражиться Міцька, а на душі щем і страх. – Чи не по мою душу прийшов?

Одного разу спересердя жбурнула Міцька у ворона крайцем хліба, який жувала з яблуком.

На її подив, ворон підхопив той окрасць майже на льоту і полетів собі геть.

З того дня між Міцькою і вороном наче настало порозуміння: як тільки вранці птах сяде на гілці яблуні чи на плоті і закряче, молодиця виходить на ганок і кидає йому то кусень хліба, то недогризок яблука, то горіх, і тоді цілий день має спокій.

Корнелій ІРОД

ІС... МІС... ТІС...

(Із циклу ПРОМАХИ)

Я став студентом удруге в 1972 році, а ці студентські роки були незвичайними в усіх відношеннях. По-перше, сталося це в період повного чаушизму, зараз після так званих «ліпневих тезисів». По-друге, я ставав знову студентом у 35 років і не будь-якого факультету, а Теологічного, хоч формально (доки подав у відставку) був ще інспектором Державного Комітету Культури і Мистецтва, котрого саме в той час перейменували на Раду Культури і Соціалістичного Виховання й перетворили на «партійно-державний орган» з явно ворожим ставленням до Церкви. А я покидаю цей «орган» і йду, куди?, на Теологічний факультет! Пізніше чимало людей вважали мій вчинок, як жест людини, у якої не всі дома...

Оскільки у мене це був другий факультет (раніше, у 1960 році, я закінчив філологічний), Патріарх Юстиніан дозволив мені (благословив, як кажуть по-церковному): раз – здавати вступний іспит у бухарестській Теології (де мали право ставитися тільки випускники духовних семінарій, а «ліцеїсти» – лише у Сібіу) і друге – здавати по два курси в рік.

Хоч у початковій школі учили нас і Релігії, коли рішився я поступити на теологічний факультет, крім «Отче наш», не знав жодної іншої молитви (бо забув молитви вивчені в дитинстві), а коли довідався я, в чому полягає вступний іспит, мене охопив страх! Я мусів здавати латинську та старогрецьку мови, догматику, церковну хорову музику, історію Церкви, румунську мову та літературу, сучасну іноземну мову; лише останні два предмети не лякали мене, бо щодо решти предметів я, як кажуть, – ні бе, ні ме. Що ж мені робити? Бо відмовитись я й гадки не мав. Для тих предметів, по яких я міг сам готуватись, купив підручники (від двох семінаристів), але як буде з церковною музикою? Та ж я не знав і лінійної музики, де там церковної! А латинь? А старогрецька? Я почав падати духом. Але раптом стукнула рятівна ідея: готувати вступний іспит при допомозі студента-теолога, бажано відмінника і, обов'язково, першокурсника, який недавно здавав вступний екзамен. Знайшов я такого хлопця – Ене Штефан (якого я згодом і вінчав, і хрестив йому обох дітей; загинув він, бідний, від раку, а було йому лише 48 років). З ним репетирував церковну музику та догматику, а круглий рік сам вивчав решту, й у вересні 1972 року здав вступний іспит, одержав хорошу оцінку (9,14), ставши вдруге студентом. Завдяки благословенню, яке дав мені Патріарх Юстиніан, у червні 1973 року закінчив я перший курс, у вересні того

ж року – другий, у червні 1974 – третій, а у вересні 1974 – четвертий курс і захистив дипломну роботу. Всього 121 іспит! Аж не віриться й сьогодні.

А розповів я все це, бажаючи, щоб читач був, так би мовити, «в курсі» і щоб яснішим було те, що слідує.

На Теологічному факультеті були дві категорії студентів: «відвідувачі» (тобто ті, котрі ходили систематично на заняття) і заочники. Заочниками мали право бути лише священики та монахи. І одні, й другі були випускниками духовних семінарій.

За два роки теологічного студентства мені пощастило мати ряд блискучих професорів, серед яких о. Думітру Станілоає (але не гадайте, що славний теолог і професор викладав нам Догматику, ні; як колишній політв'язень, був нашим... асистентом старогрецької мови), о. Петру Резуш (в той же час і талановитий письменник; у 24 роки здобув у Оксфорді звання доктора, а в результаті конкурсу був призначений професором Чернівецького теологічного факультету; у нього вибрав я писати свою «дипломну»), акад. Ал. Еліан, славний візантинолог (Церква у Візантійській Імперії), о. Мірча Кялда (Старий Завіт та Староєврейська мова), о. Йоан Рамуряну (Історія всесвітньої церкви), композитор Ніколає Лун'гу (Церковна музика), о. Ене Браніште (Літургійний та церковний типик), о. Владімір Преліпчан (Старий Завіт; досконало знав п'ять семітських мов: староєврейську, арамейську, сіріатську, асирійську та арабську), о. Думітру Фечору (Патрологія), о. Н. Балка (Катехизис, Проповідь та Християнська мораль), проф. д-р Йоргу Іван (Церковне право) та інші. У це перелічення хочу залучити й колишнього колегу з Філології Мігая Радулеску, який викладав англійську та французьку мови; перед ним ті ж мови викладав інший наш колега – Віктор Будяну, який 1971 року емігрував у Канаду.

Про всіх міг би я розповісти дещо кумедного та цікавого, пов'язаного з лекціями чи іспитами, але може іншим разом. Зараз – про смішну пригоду, що трапилася на іспиті з Патрології у отця професора Думітру Фечору.

На іспити прибували й студенти-заочники, тобто священики та монахи, декотрі з них уже старші «бороди», майже на порозі пенсії (каралися, бідні, здобути вищу освіту, якраз щоб мати кращу зарплату, отож і більшу пенсію).

На відміну від державних вузів, на Теологічному факультеті (нині він уже теж державний) кожний професор мав власний метод екзаменування; страшно здивував мене той факт, що більшість із них не вико-

ристовували білетів – екзаменатор усно ставив студентові запитання. Але у отця Фечору ми все-таки брали картки з питаннями, які професор розкладав на своєму столі. Та ніж відповідати на зазначені у даному білеті питання, кожний студент обов'язково спершу мусив виголосити по-старогрецьки дві молитви: «Отче наш» і «Богородицю», а потім шукати у колекції Мінь (поверх 80 томів французького видання, що знаходились на тому ж довгому столі) певний твір чи якогось автора, яких вказував професор, і аж потім відповідати на питання, записані в білеті.

Під час іспиту всі студенти нашого курсу сиділи в аудиторії на своїх місцях. По п'ять із нас, у алфавітному порядку, брали кожний по одному білетові і пересідали за першу парту, задумувались кожний над своїм білетом і по кількох хвилинах починали відомий ритуал: оті дві молитви по-старогрецьки, шукання у Мінь якогось автора чи твору і аж тоді можна було приступати до питань свого білета. Якщо для постійних студентів перші дві проби були просто – пшик, а питання з білета являлись інколи певною трудністю, то для заочників, тобто для попів та монахів, іспит з Патрології – увесь! – був страшною мукою, бо – незважаючи на загальну думку, що священики та монахи надто освічені – майже жоден із них, на жаль, не мають тієї хорошої звички читати книги, а про Мінь навіть ніколи й не чули (розуміється, якщо не доводилось читати зошит з нотатками, якого позичали від якогось «щоденного» студента).

Коли покликали мою серію п'ятьох, я побачив, що поряд зі мною сів священик Йордаке, богослужитель десь у бараганському селі, що належало до повіту Яломіца – низький чоловік якихось 60 років, товстенький та гладенький, симпатичний і постійно усміхнений, але в ті хвилини – блідий і смертельно переляканий.

– Підкажи слова молитов!.. – прошептав він хрипло і аж витріщився на мене.

Таке роблять не лише учні, а й студенти, але мені було дуже ніяково, бо відстань між нами та отцем професором була не більша, ніж два метри, і я боявся, що Фечору почує. Але ж мушу стати в пригоді. Так що нагинаюся, підношу долоню до рота й шепчу: «Іс то онома ту Патрос ке ту Іу ке ту Агіу Пнефматос. Амін».

Не встаючи із-за парти, як було би нормально, коли молишся, Йордаке глипнув перелякано в мій бік, з чого я зрозумів, що він уперше чує ці слова. Отець Думітру Фечору, здавалося, не звертав на це уваги – зосереджено гортав якісь папери. Я повторюю рідше, натискаючи на кожне слово: «Іс то онома ту Патрос...»

Йордаке мовчить. Професор підхоплює переляканого Йордаке, але продовжує розглядати папери:

– Так, отче... Ну?

Я повторюю:

– Іс то онома...

Бухарестський теологічний факультет

Нарешті піп Йордаке промимрив вагаючись:

– Іс...

Я настоюю:

– Іс то онома...

Здавалося, що Йордаке посмілішав трохи:

– Іс... Іс... Міс... Тіс...

Господи! Що він вигадує?! В залі пирхнули несмілі хіхання. Ризикуючи, що може почути отець Фечору, шепочу голосніше, хоч не гадаю, що Йордаке глухуватий на те вухо, що проти мене:

– Іс то онома ту Патрос...

– Іс то... – повторив розгублено Йордаке.

Нарешті отець професор Думітру Фечору змилостивився над бідним попом Йордаке і вирішив прикортити його муки:

– Досить, отче... Кажіть другу молитву.

Наче якась пружина підкинула його, отець Йордаке скочив на рівні ноги, виструнчився й заявив категорично:

– Я другу молитву не знаю.

Після короткої хвилини напруженої тиші, зал вибухнув гучним та нестерпним сміхом. Засміявся поблажливо-іронічно й професор Фечору:

– Добре, отче, що ви хоч першу молитву знали...

І після досить поверхової екзамінації (із заочниками майже всі були поблажливими) отець Фечору звільнив бідного Йордаке.

Не пам'ятаю, щоб я ще коли-небудь пізніше зустрічав отця Йордаке, бо після тієї екзамінаційної сесії я здав іспити ще одного курсу і залишив його позаду.

На жаль, після довгих років, коли отця Йордаке вже не було серед живих, я довідався, що він був батьком моєї колишньої хорошої колеги з Філологічного факультету Ані Йордаке – повненької, непосидючої й постійно веселої дівчини. Розуміється, тоді ніхто не знав, що вона попівна – це для неї мало бути надто небезпечним. Потім працювала вона певний час (за мого інспекторства) музеографом у Плоештах, а згодом таки директором того ж музею.

Зараз не знаю нічого про неї, як не знаю й про багатьох інших наших колишніх колег...

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Повість)

Частина перша

Хто ж не пригадає собі, бодай подеколи, своє дитинство – безтурботну і радісну пору, той казковий рай, де народився і виріс, та все те, що не дозволяє з роками замертвіти пам'яті, ані душі зачерствіти, залишаючи у серці низку приємних спогадів про минуле щастя, котре розвіялось давно, тихо і непомітно.

Біля річки Лали, що розділяє Руну на дві частини, біля давніх вапнярок, під самою Глинницею стояло кілька розсіяних хат із червоними капелюхами. Тільки у старій тети Петрихи дах на похилій хаті почорнілий та кучерявий, котрий із гори виглядав жалібно, мов старий розкислий гриб.

Не було кому відремонтувати, бо Петро Довган помер давно, ще коли рубали ліс у Площи, де вбило його дерево.

Цілий вік був лісорубом. Успадкував це ремесло, як і інші його односельчани неможливі, ще від діда-прадіда.

«Ністожив ліс, доку удплатив єму аж до останньої дошки», – бідкалась Васирина, його жінка.

Оставшись із купою дітей дрібних, як грибочки під кущем, Петриха трудилась за трьох, скільки могла. Орала, сіяла, жала, косила, доглядала за худобою, котру дуже любила, та ростила своїх сиріток. Кожної неділі ходила на кладовище до Петра, де радилась із ним у думці, а потім із полегшим серцем заходила до церкви на Божу Службу. Там молилась за його душу, за своє здоров'я і за щастя дітей.

Щиро вірила, що Петро допомагає їй у всьому, що його душа літає біля їхнього дому, біля дітей і біля неї та захищає їх. І хтозна! Можливо, так і було, бо на її подвір'ї завжди був порядок і благодать. Діти росли здоровими, слухались матері, допомагали і своїм можним сусідам, котрі жаліли дітей, учили їх робити та платили їм чесно.

І скільки ж там було сусідів?.. Під лісом, де жила Петриха, були три заможні господарства, мов свята трійця: Доні, Петрушка і Митрун.

Старий маляр Доні Бачі, котрий насадив розкішний сад яблунь та черешень, плодами яких

торгував, та в якому заховав і своє обійстя, жив внизу. За потоком жив волошин Петрушка Босий, той, що запрягав у ярмо своїх корів та орав ними поле, а свиней качористих прив'язував до кілка, аби не порозходилися або не втекли в ліс, де здичавили б, як то сталося із свиньми старого Урсула. А під самою дорогою розкинулося господарство бездітного та сліпого багача Митруна, у саду котрого ані ворона не сміла сісти, щоб поласувати досхочу черешнями, бо ледь не на кожній гілці висіли пужала та дзвінки, до яких багач поприв'язував мотузки, і сіпав ними майже щогодини, висуваючи руку крізь вікно. Хоч від одної хати до другої можна було з'їсти по цілій хлібині, всі вони називали себе сусідами. Обробляли землю разом, радились, подеколи й сварилися, після чого скоро мирилися і до заходу сонця були знову товаришами. Жили дружньо, а під своїм дахом кожний балакав своєю рідною мовою і святкував за своїми звичаями.

Минули роки, Петриха звикла до своєї долі, як прищепа до кислиці. Тепер жила тільки зі своїм найменшим внуком, котрого назвали в честь покійного діда Петра.

Діти її давно вилетіли із рідного гнізда у світ, по своїх домівках осіли. Залишили стару матір тільки із Петриком.

Хлопчик ріс із малку у своєї бабуні, ще від коли хворіла його мати, та коли підріс – не хотів покидати бабусин дім, річку Лалу, своїх друзів, той дикий рай, де було так весело, де стільки свободи, як у сокола під небом.

У бабуні Петрикові було добре: гуляв, лазив по черешнях із Гейзом та Полієм Донійовими, пас ягнята із Марікуцою та Васалієм волошина Босого, грався у вапняках в опришки, підкрадався до яблук та груш-скорозрілок скупого Митруна. Завдавав багато клопоту старій Петрисі. Вона сварила його, нарікала, але і любила, хоч не показувала своїх почуттів. Та хлопчик не дуже звертав уваги на бабині нарікання, як і на літній дощ, робив собі своє. І правду мав, хто казав: «ніде нема посидючих дітей і гарних баб».

І Петрик любив свою бабуню, деколи слухався її, а найдуже тоді, коли провинився і розсердив стару.

Та провина скоро забувалася, і все починалося знову. І так майже кожного дня.

Тета Параска була найстаршою серед сусідів, тому всі приходили до неї за порадою, як до рідної матері, а в жарт називали «фішкаришкою», тобто адвокатом по-мадярськи. Навіть і гордий Митрун приходив за доброю порадою, коли йому щось не велось. Вона роз'яснювала їм сни, розбиралась в тайнах погоди, краще професійного метеоролога, лікувала недуги бур'янами, допомагала жінкам в пологах.

Подеколи і сварила за прогріхи, підбадьорювала, коли когось щось непокоїло, навіть і молилась за їх здоров'я. І люди любили її за це все, поважали, допомагали в роботі. Подеколи й підсміювались з неї, але без злоби, по-доброму, бо вона страх вірила у різні забобони і повір'я, прокльони, вірила у непевнят, збічат, лісних, босорканів, яспериць, русалок, чорнокнижників, і в мертві душі, які в її уяві ходять більш певніше ополудні та від опівночі аж до третіх півнів і шукають вічного спокою, бо не в силі знайти на тому світі, як і її померлий Петро Довган, котрому нещасний випадок скоротав вік і залишив її вдовою.

Тільки у ворожіння не вірила, бо тут, на її думку, тронував нечистий дух, котрий не мав що шукати у їхньому дикому раю біля річки Лали.

Це все робило стару тету Петриху Довганову загадковою, казковою, як і бабу Дрейку із Болотища, яка і в сотню років ще в'язала березняки (березові віники) та продавала їх людям. Всі дивувались її дубовим здоров'ям і гострим умом, жартували, що її смерть давно загубила косу, а Всевишній забув про її вік і наділив тим, чого не достойні всі інші.

Та якщо хтось питав: «Кулько вам, тетуко, году?», вона відповідала коротко: «Кулько біля по городу», а потім неохоче додавала: «Много, хлопче, много! Як за верьхом дубу!».

Тета Петриха любила життя і не дуже бідкалась своїм здоров'ям, хоч постарілі і змучені кості не давали їй спокою під час плакучої і гнилої погоди.

Вона любила все, що оточувало її обійстя. Любила й поважала землю, любила сад, квіти, та найбільш за все любила своїх маржинок (худобу), котрим давала людські імена. Бо, як говорила вона: «І они мають душу, дихають, радуються нам, годують нас, розуміють людський язик, тільки што не говорять по-нашому. Навіть і моляться. Коли лігають спати, хрестят копитом землю та дякують Богу за все».

Любив і Петрик все домашнє. Тільки він розумів все по-своєму, і часто його точка зору не співпадала із думками та намірами бабуні. Це дратувало стару і веселило її кмітливого і непосидючого, як осінній рій, внука. А головне тоді, коли бабуня примушувала його молитися разом із нею вголос:

– Молися, Петрику, за все домашнє, аби все було мирно!

– Як за все? – дивувався внук.

– За все, за Зорянку, бо дає молочка, за Явдошку, бо дає сира та бриндзі, за Федіра, бо вартує хижу, за Іванила та Данила...

– Бабо, може ви хочете, аби я молився і за павука, што снує по стінах, за мишей, што скачуть у коморі, бо і они домашні, – сміявся внук.

Його щоразу охоплював рясний сміх серед молитви, коли бабуня нагадувала йому про лінивих котів.

– Но, дивися, яка спокуса ти, хлопче! – сердилась стара. – Годі домолитися до кінця із-за тебе! Господи, прости! – хрестилась та падала на лікті і коліна, продовжуючи свою молитву.

І ось у такому світі жили Петрик і його бабуня, де все, що оточувало їх, мало свій зміст, свою суть. І цей світ ніхто не в силі описати досконало, ані повернути його неможливо. І хай думають хто як хоче, але так воно і є...

(Далі буде.)

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Уривок з роману)

(Продовження з № 224)

Іншого порядку набирали всі ці жести в Лаврюковій столярні. Осівшись добре на стілець, Петро продовжував розмову, блукаючи поглядом по речах, що знаходилися в столярні. Довгий час його погляд звисав над ліжком. Тоді Петро зводив брови, зморщуючи чоло, може, старався пригадати собі ніч, коли спав п'яний у Лаврюковій столярні. Потім знову переходив до розмови...

І цього разу, як завжди, Лаврюк і Петро балакали довго. Говорячи про буле й не буле, про різні небиліці.

«Чому вже не йде?» – думав Лаврюк, втомлено позіхаючи, коли Петро заводив якусь-то нову небиліцю. – Гроші мені дав, труни там, хай їх бере!..» – підводяться, нервував Лаврюк.

Петро зрозумів, мабуть, Лаврюкові жести і встав, спираючись на палицю...

«Так, що гарні полонини?.. Хоч і дощить уже тиждень... Гарні, прекрасні, а ти, Тарку, бідний Тарку, який ти змучений і мокрий, тобі не до краси... Бери і поїж, на, поїж, бо, може, наніч знову вернуться вовки в гості... Бери, поїж – і гайда в колибу... Там нагрієшся... Буду коло колиби стояти, доки ти висохнеш... Завтра повернемося на Заверьх. Думаю, ти вже забув про хату, як і я. Давно вже ми дома не були!.. Нічого, підемо завтра. О, який ти мокрий, і вухо покусане, ой, йой, йой, бідний мій Тарку... Лиш тобі що?.. Тобі добре й так. Їж, їж, бо піду у військо, то більше не буде кому тебе доглядати. А якщо не піду... Ще хочеш?.. Так, а тепер йди відпочинь, бо й вівці відпочивають. А я йду візьмусь за «пробудило». Пробуджу Григот. Бо ця полонина, відколи не перестають дощі, виджу, спить. Ба, де поставив Семен трембіту?.. Ага, мабуть, там...»

Голос трембіти...

«Зелені полонини, високі гори, таємні ліси, бурхливі ріки, шумливі потоки, самотні узлісся, і ви, придорожні криниці – щастя подорожніх, пробудіться, слухайте, милуйтеся моїм тужінням, бо я – трембіта. Знаю, століттями, годинами і хвилинами вас умивали сльозини небесного дощу, оповивали вас важкі жупани снігів. А ви стояли, мов віки віками, заводили

ніким незнані розмови. Пробудіться й послухайте мою тугу, заведіть зі мною розмову. Тепер дощі вмивають ваші уста і щоки. Все ваше тіло терпить. Я співчуваю вашому плачу, і тому тужно тужу:

На тім боці
При потоці
Повінь поламала
Ліс таємний і мовчазний
Геть, ой, перебрала...
Ішов хлопець
Додомочку,
Не міг перервати
Чорну повінь
Й сім потоків,
Щоб дійти до хати...

Послухайте мою трембіту, полонини, послухайте мою пісню, і до днини вітер висушить ваші дощами заплакані очі й повіки. А вранці пробуджу отару і проведу до краю долини, вкажу їй чарівну стежку з вашого царства. Потім знову повернусь до вас в останню хвилину, бо ви, високі полонини, зелені гори, таємні ліси, бурхливі ріки, шумливі потоки, самотні узлісся і ви, придорожні криниці, залишилися чистим ручаєм в душі моєї пісні. Ось, я ваша, прийміть мій плач, я – ваша трембіта, ваше серце. Я вічно буду тільки з вами...

Розійдіться бистро,
Осінні хмари,
Хай ідуть в долину
Білії отари...

Ви, сумні потоки,
Повеселішайте,
Ви вітри бурхливі,
Ліс не пробуджайте.

Розійдіться бистро,
Осінні хмари,
Хай ідуть в долину
Білії отари...

Того ранку, коли Петро пішов до Лаврюка за трунами, дощ не переставав лити. Минула обідня

пора, а дощ усе не вщухав. Хмари спускались все ближче до землі. Біла мряка розповилась спочатку над густими вербами і деревами рівнянських садів.

В таку погоду рівнянці виходили з хат. Виходив тільки той, хто ще не зібрав весь урожай, хоч того року він був малий.

На Шушмані в церковній дзвіниці розбавкався великий дзвін, нагадуючи, що село живе, що завтра неділя і що дзвін розжене, мов вітер листя, хмари, що низько спустилися над селом. Відлуння глухо покотилося вздовж річки, яка від наглих дощів розлила своє русло, вдарилося в береги Грабника і розсіялося в повітрі...

Хтось перейшов вулицю коло сільської ради.

Якісь голоси чулися з Семенюкової загороди.

Дощ не переставав лити, а ще більше погустішав.

Вже стихло бовкання дзвона, замовкло, і десь коло Фіріщаків моста пролунав голос трембіти. Спочатку коротко і гучно, а потім тремтливо і тужливо.

Коло Семенюкових воріт появилися постаті. Перемовлялись: «Повертається з отарою Олекса Чорняк!»

«Він то має бути».

Пролунав знову голос трембіти.

Почувши трембіту, вийшов на ворота й Лаврюк. «Та чи не заскоро, Семенюку, повертаються вівці з полонини», – голосно спитав він.

«Та я знаю?» – відповів той, почухавши потилицю.

«Не скоро, бо вже пізня осінь, що хочете?», – сказав хтось з гурту.

«А дощі, які лиють та лиють», – додав інший.

Почувши знову пронизливий голос трембіти, рівнянці повибігали з хат, коло воріт завелася розмова:

«Бідний Олекса»..

«Сирота».

«В такий дощ простудиться, що з ним буде!..»

«Казав Попович, той, що коло Рускована, що Олекса збудував собі там, на Григоті, теплу колибу».

«На полонині в колибі не відігрієшся».

«Ані не замерзнеш».

«Бо ви розумніші!..»

«Вам коло печі вертатися й не лізти в такі діла».

«Йди, Йончі, відкрий хвіртку, відділимо наші вівці».

«Добре, що хоч пса взяв з собою на полонину».

«Коли забіжить ведмідь, нічого не вдієш з одним псом».

«Пропав би!.. Нема ведмедів, казав хтось, на Григоті, а тільки на Полянні Косовській...».

«Бо ти знаєш!».

«О, вже пройшов мимо Руської школи. Зараз буде тут».

«Не знаєте, кумо, знайшли того, що вбив Якова – няню Олекси?..».

«Не знаю, не знаю. І звідки б мені знати?».

«Одні говорили, кумо, що Рахман його вбив, бо на його полі знайшов Калинюк Якова. Йо, йо...».

«А хто би то знав?!..».

«До кінця правда виявиться. Гріх ніколи не залишається невідплаченим!..».

«А то хто?..» – запитало кілька голосів, побачивши наближаючий віз.

Вівці, подзвонюючи дзвіночками, вийшли з Солонечкої вулиці на головну, з іншого боку наближався Петро Чорняк...

Поторгувавши з Лаврюком Николаєм, Петро вирішив забрати труни додому. Разом повисаджували їх на віз, потім Петро сів зверху і рушив до головної вулиці, потягнувши віжки вліво. Кобила слухняно підкорилася.

«Хто це, чи не Олекса?!» – здивовано запитався Петро, пірнувши возом в мокру отару якраз коло Опрішана, який, почувши, що повертається сільський вівчар, вийшов на ворота з пляшкою горілки почастувати його...

Оточена вівцями, приглушена подзвонюванням дзвіночків кобила сповільнила ходу. Здивований, Петро сидів нерухомо на трунах, не розуміючи нічого. Не знав, що робити. Озирався розгублено. Побачив, що за отарою йде й вівчар... «То буде Олекса», – подумав. Потім подивився вздовж вулиці... «Вийшли всі, і Семенюк, і Грижак, чекають... А я думав, що в такий дощ пробіжу вулицею, ніхто й не побачить. А то, на оту мару й Олекса прийшов...».

Петро не знав, що робити: спинити кобилу, щоб пройшли першими вівці, чи продовжувати свою дорогу. Моментально не знав, як вирішити... Гурт людей, які стояли під стріхами, загомонів:

«Хто то?..».

«А що везе?..».

«Та якісь лади...».

Кобила байдуже продовжувала вільну ходу. Від зняквіння Петро оторопів, не рухався. Так і сидів на трунах, з віжками і батоном в руках. Дерев'яна нога стриміла прямо, мов цівка. Здавалося, що вона стирчить не з Петрового тіла, а прямо з труни, на якій він сидить.

(Далі буде).

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБИЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРБНИЦІ

ТЕТА ЦІЛІІХА

Не знаю, чи тільки мені так здається, чи воно насправді так є, але всі небилиці та пригоди про нечисту силу, непевне та про мертвих, які повертаються з тамтого світу, мають свою якусь таємничу силу, коли тобі їх розказують ввечері, тоді в тобі замирає дух і ти зависаєш десь між страхом і зачарованістю давнього, незабутнього, прекрасного...

– Прийди, душенько, та і я тобі всякого розповім, бо не дурно єм іла кулешу на світі, – каже мені стара Ціліїха після того, як дізналася про те, що я записую «бабські брїхні» та співанки. – Але прийди, коли звечоріє, як іздою Бриндушку, та попораю округ хижі.

Ціліїха сусіда з моїм дідусем, тому я домовилась з ним, щоб він прийшов за мною, бо «ніч має своє право», а хтозна про що буде розказувати мені Ціліїха...

БУХЕНЬКА¹ ПУД ГУТОВ

– Давно муй Василь (Цілю, як ми йому казали, за тото мене прузвали Ціліїхов) мав по дві пари волю і возив суль із Коштїля прїч аж до Сукмаря², – почала розповідати тета Ціліїха, після того, як сіла за кужіль. – І так одного разу Цілю вертавса із Сукмаря, та якос удстав уд других возарю³, а до лиха ще й опривуд, як тото кажут, трїснуло колесо на возі. Доки Цілю токмив колесо, доки суди-туди, сяке-таке, сонце засятило, а ун ледви пуд Гутов.

Та хто перейде Гуту нучов, зараз тридцять кілометру?... Ото би тя розгризла вовча, вадь дикуни⁴, што лиш кусточки би са остали із тебе та із волю, вадь би тя обукрали бандїти, та верли у якийс пронур, бо у тоти часи їх повно було лісами.

Нагадавса муй Цілю, што мало май ізвише коло дороги, што повертає у Мойшени, є скулька бухеньок.

«Та дуйду до напроти бухеньок, затагну вуз близько них і переночую на возі», – подумав Цілю, бо што не кажи, але коло людского житла усе май весело, як

серед поля, вадь серед лісу. Хоть блимне ти світло із укна, забреше пес, запахне димом, і уже ти инак на души.

Доходить Цілю дов бухеньок, а ото ні в якому укні не світїтса, ні димом не пахне... Гиркає та кашле голосно, аби хоть пса якогос роздражнив, а ото так глухо, што аж мороз ти лізе попереком, уже й банує, што не розклав ватру коло дороги та не лишивса ночувати там, де токмив колесо.

Та коли хотів убирати воли з ярма, аж тут чує назад себе жунский голос.

– Та што чиниш туй, неборе вомуле?

– Та ади, так і так єм гостив, – каже Цілю.

А челядина розтворила прясло, та каже:

– Не будеш ночувати пуд плотом, затагни вуз на загороду, воли запри у хлів, а удтак давай до хижі.

Цілю роз'ярмав воли, загнав їх у хлів та йде до хижі.

– Перебач, – каже молодиця, бо не маю чім засвітити у хижі, не маю ні свїчки, ні ломпаша, так што їди собі у оту хижу та лігай з Богом.

Зморений Цілю уснув озон-перц⁵, але скоро і пробудився, бо у сїнях почали голосно говорити, смїятися та цоркати погарчіками.

«Ади, вернувса і г'азда та може має і якогос гостя. А яке мені діло до них?... Коби лиш не запрошував мене до столу, бо авошанини⁶ дуже гостьоприємні люди, легко не позбудешся їх», – думає муй Цілю.

Правда, єго ніхто не чїпав, але бурш дов перед днини не муг уснути, а коли пробудивса, вже зоряло, схопивса, уйшов у сїни, а там нікого.

– Но, ні не є кому подяковати, – каже Цілю, і шепочучи молитву, заярмив воли – та у дорогу. Коли був на верьху Гути, каже сам до себе:

– Ану, ба ци кулько часу? – але часуника дазбу! Поперевертав усі жеби⁷ доки са іздогадав, што го забув у бухенці, на столику коло постелі, де спав.

Не мав што інше чинити, лиш обернув воли – та назад удолину, бо тото часуник був австріяцкий, золотий та ще із золотими ретязами. Доходить до бухеньок, скочить з воза та хоче заходити на загороду бухеньки, де спав, аж видит іздолу їде авошанин на кони.

БАЧІЙОВІ ШПІРНИКИ¹

– А яку бїду єсме мали із-за Бачїйових шпїрнику, – посміхаючись, почала розказувати іншу пригуду. – Приходить раз до нас Василь Пулько та каже:

– Цілю, у тебе є воли, ади маю два шпїрники довгі, дес по дев'ять метру, не купив би ти їх уд мене, бо я ади не маю што з ними чинити, хїба кури язати буду ними, – смїєса.

– Та кулько хоч за ні? – звїдує Цілю.

– Та дай ми, – каже тот, – п'ять літеру слив'янки.

– Та даю ти, – каже Цілю.

Дали ми Пулькови горівку, упив алдамаш² із Цілюком та пушов, а через тиждень приходить Іван Бачі та до Ціля:

– Ти, лайдуку остатній, абес ми дав шпїрники, бо коли єс був у хашу, муй шовгор видів їх у тебе на возі.

– Ану, помийняку, вон із моєї загороди, бо ти голов розколю, – закрїчав на него Цілю.

Бачі пушов бомкаючі, а Цілю бомкає і ун по загороді, што го так обдурив Пулько, та ще й у сором го забив, бо Бачі усім говорив, што тото Цілю украв уд него шпїрники.

Аж тут дес через місяць умри собі Іван Бачі. Ми файно на опривуд, повїз його тіло Іван на кодришур, увечері єсме були на комашню, як у сусїдах. Приїдемо дому, ляжеме спати, а дес так по опуночі чую, хтос цоркає у шпїрники, які висїли на стїні хліва.

– Чоловіче! – кинула я луктем Ціля. – Ачуй, хтос там порайтса у шпїрниках пуд хлівом.

Глипне Цілю круз укно, а вон місячно, што мож мак збирати, та й каже:

– Одо, Бачі!

– Який Бачі? – звїдую я.

– Бачі прийшов за шпїрниками...

– Ти здурів, Цілю, – кажу єму та глипну і я круз укно, а там Іван Бачі у сорчці бавнянці та у реклику, такий, якого люди поклали у копиршу. – Йой, Цілю, непевне не має дверей!

– Цукі, жоно! – каже Цілю, а сам дрижит, як у пропасниці.

На другий день Цілю пушов до Пулька, взяв го за г'олер³ та файно мусів уднести шпїрники до Анни Бачїйової. А мертвий Бачі бурше не приходив.

– Што туй шукаєш, вомуле? – звїдує.

– Та ади, так і так, каже Цілю – ночував єм у цюю хижці та єм забув часуник золотий на столі.

– Ти здурів, вомуле! – перехрестивса авошанин.

– Чого так говориш, вомуле?! – зараз був са насердив Цілю, бо такої був натура – запалїтса скоро, як іскра.

– Та того так говорю, ти не сердся на мене, але у цих бухнях уже поверх сїм году, як ніхто не жиє.

– Што говориш, вомуле? – перепудивса Цілю.

– Туй жили Мойші, та чорт їх заставив прятати жиду, та за ото їх розстріляли німці усьох, туюлю Ануцу, одовицу лишили живу, бо файна була та са любила із німецьким командантом. Але удтак і она са завїсила, бїдуля, ади туй жила у сїю бухні, де кажеш што єс ночував.

– Та хїба не видиш слїд колїс на загороді? – звїдує Цілю авошанина.

– Та вижу, – каже тот хрестячіса.

– Но, ану давай ізо мнов удну, най сей возьму часуник.

– Я там не зайшов бих нїзашто у свїті, – удказав муй авошанин та цмокнув на коня.

Цілю перехрестивса та зайшов до хижі, дивїтса, а там на столику єго часуник, ухопив го та у ноги, ні не дивївса булше поназад себе.

1 Бухня – хата.

2 Сукмарь – Сату Марє.

3 Возарь – візник.

4 Дикун – кабан дикий.

5 Озон-перц – миттю, швидко.

6 Авошанин – житель оашського краю.

7 Жеб – кишеня.

1 Шпїрник – ланцюг.

2 Алдамаш – могорич.

3 Г'олер – комір.

Дитячі сторінки

Василь ЛИСЕНКО

ЯК ПАН ОСЛОМ СТАВ

Із збірки «Легенди про Тараса»

Замовив пан Бутович Тарасу Григоровичу свій портрет.

– Намалуйте мене, – каже, – так, щоб в очах мудрість сяjala, постать силою дихала, а руки були, як у мужнього, хороброго воїна. Глянув художник на пана. Стоїть перед ним мізерне створіння клишоного, груди – як у півня, очиці злі, мстиві. Посміхнувся Шевченко, поставив мольберт і почав малювати. Не подобається портрет Бутовичу.

– Це, – гнівається він, – на мене зовсім не схоже, нема у вас, художнику, вигадки, благородства.

А Шевченко працює собі мовчки. Зиркне на Бутовича і ще якусь нову рисочку додасть.

Хороший вийшов портрет. Бутович, як живий, з нього дивиться.

А пану не подобається.

– Не хочу й грошей за нього платити, – дорікає Шевченкові, – я просив зробити мене вродливим, молодим... Думав цей портрет у Швейцарію княжні послати, щоб одружитися. А така робота ні до чого мені...

Розгнівався Шевченко:

– Захотілося козі левом стати, й почала вона бородою матляти... Хіба ж я винен, що ви, пане Бутовичу, такі миршаві та непоказні вродилися?

Позеленів Бутович, схопив дзвіночок і давай дзеленькати, гайдуків кликати.

– Ти, мужик, – кричить пан на Шевченка, – думаєш, як закінчив академію, так благородним став?.. Зараз я накажу тебе відшмагати

на стайні, як звичайного кріпака. Я навчу тебе шанувати честь дворянина...

Вислухав Шевченко Бутовича, а потім підійшов до нього, вхопив за вуха, та як потягне угору.

– Пане Бутовичу, був ти ослом, ослом і лишився, хоча й у Петербурзі тебе навчали... А люди про твоє осячє нутро не знають, тому й паном величають...

Тягне Шевченко пана за вуха, витягає їх угору. А вуха ростуть і ростуть, та й стали такі великі, гострі, як у справжнісінького осла.

Вбігли гайдуди до кімнати, Бутович кричить:

– В'яжіть його, ведіть на стайню!

Гайдуди хотіли зв'язати Тараса Григоровича, а він їм і каже:

– Гляньте, люди добрі, кого ви слухаєте... Це ж осел... Он які в нього вуха... Обернулись гайдуди – очам віри не ймуть.

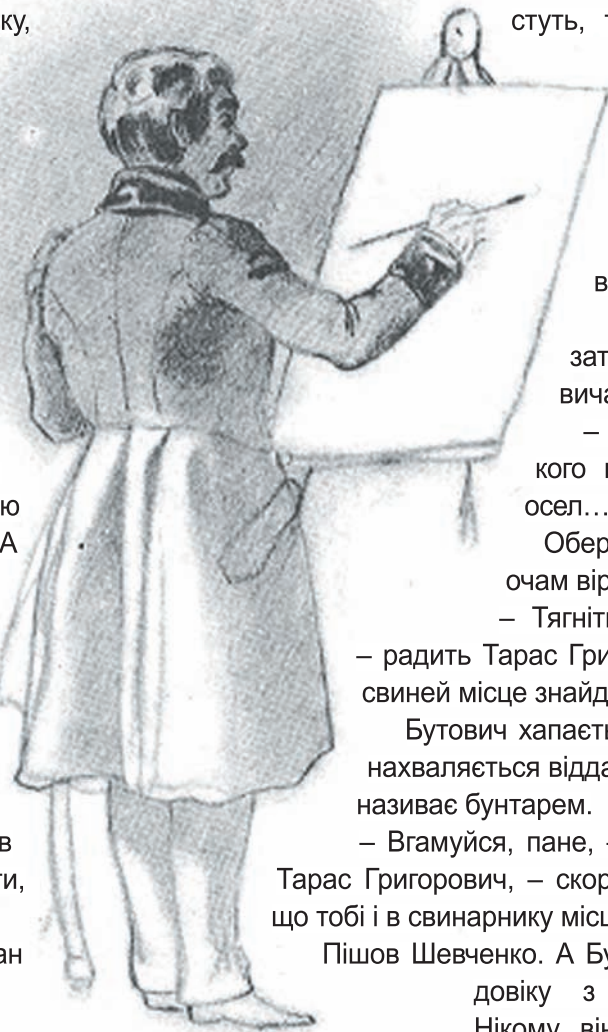
– Тягніть його в свинарник, – радить Тарас Григорович, – десь біля свиней місце знайдеться...

Бутович хапається за вуха, репетує, нахваляється віддати Шевченка під суд, називає бунтарем.

– Вгамуйся, пане, – каже на прощання Тарас Григорович, – скоро прийде такий час, що тобі і в свинарнику місця не буде.

Пішов Шевченко. А Бутович так і лишився довіку з осяччими вухами. Нікому він не замовляв свого портрета і ніколи вже не показувався на люди.

Малюнок Тараса ШЕВЧЕНКА

Дитячі сторінки

ВСТАЛА Й ВЕСНА

Слова Тараса ШЕВЧЕНКА

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

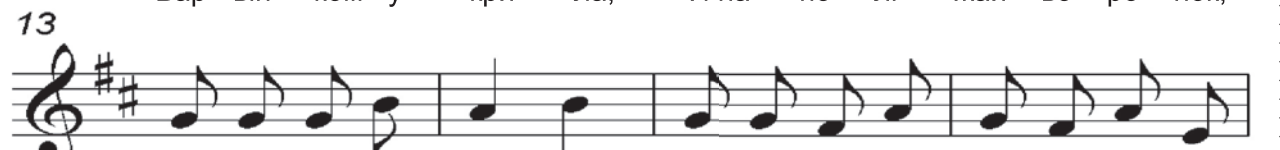
Вста- ла й вес- на, чор- ну зем- лю сон- ну роз- бу-

ди- ла, У- квіт- ча- ла ї- ї ряс- том,

Бар- він- ком у- кри- ла, Й на по- лі жай- во- ро- нок,

Со- ло- вей- ко в га- і Зем- лю, у- бра- ну ве- сно- ю,

Вран- ці зу- стрі- ча- ють... Ві- тер з га- єм роз- мов- ля- є,

Шеп- че з о- со- ко- ю, Пли- ве чо- вен

По Ду- на- ю О- дин за во- до- ю...

Встала й весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рясом,
Барвінком укрила,
Й на полі жайворонок,
Соловейко в гаї

Землю, убрану весною,
Вранці зустрічають...
Вітер з гаєм розмовляє,
Шепче з осокою,
Пливе човен по Дунаю
Один за водою...

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ФЕРІЩАКОВА ГОЛГОФТА

(Гумореска)

«На горбі, серед села,
стоїть корчма немала...»

У Верхнянці серед самого села стоїть невисокою горб, а на тім горбі, навіть не уявите собі, стоїть, тільки не подумайте, що кузня, бо то тільки у Франка, і не серед села, а край села, а на нашому горбі стоїть корчма.

Ну і що з того, що стоїть?.. Хай стоїть собі здоровенька! – скажете ви.

Та майте трохи терпіння, негарно переривати оповідача. Так, би ви знали!..

І стоїть собі корчмина, хай стоїть здоровенька, тут я згідний із вами, нічого дивного, якби поблизу неї не стояла парафія, та нічого – парафія парафією, щоб ви не говорили, теж святий дім, а між оцими святими домами стоїть розп'яття Христове, – стільки святості на нашому горбу, що аж...

Буває, хоче йти християнин до парафії висповідатись, роковину заплатити, чи на молитву дати, та поплутає двері і попаде до корчми, або хоче йти до корчми, щоб грішну душу підкріпити, поплутає двері і попаде... та про що я?.. Такого не буває, бо християни не сліпі, щоб... Та це не заважало господарям святеньких домиків, тобто отцеві Родопіян та корчмареві Янкелю бути друзями.

І чому б їм не дружити?.. Ділити їм нічого-нічогосінького ні перед людьми, ні перед Богом, а так потайки отець Родопіян – вдівець, християнська душа – ділив з Янкелем три кабани на рік, щоб не знала Рифка, а з Рифкою ділив три рази в тиждень своє ложе, щоб не знав Янкіль, бо Святе Письмо глаголить: «Хай не знає правиця,

що робить лівиця, хай не знає лівиця, що робить правиця і так далі...».

А коли б ви знали, яка то гарна дружба була між ними, ах, коли б ви знали...

Вийдуть ранком господарі, присядуть на лавку, кожен на свою, а поміж ними святе розп'яття, і кожен думає про своє. Янкель, коли отець кабанчика заколе, а отець, коли Янкель збирається до Сигота їхати... і так собі мовчать, аж поки Янкель, прогиркуючись, не почне:

– Ви, отче, такий чоловік, такий чоловік... добрий-добренький, як дарабка хлібця, навіщо ви такі сумненькі?..

– Та ади, думаю чимскоріш кабанчика заколоти, та не маю ні лаврового листу, ні перцю, а ні...

– Та я сьогодні збираюсь до Согита, – перебиває його Янкель, – куплю все, що треба...

І відразу повеселішають обидва.

А одного ранку вийшли друзі, посідали собі на лавки і мовчать, як завжди.

– Ви, отче, такий чоловік, такий чоловік... добрий-добренький... – не доказав початого Янкель, бо біля них, мов з-під землі, появився вуйко Феріщак.

Чемненько пославайсусикався з отцем, подобриранкував з Янкелем, перехрестився перед розп'яттям, а далі промовляє:

– Ви так собі тут сидите гарненько, як оті на Голгофті.

– Як то, як на Голгофті? – запитав отець, випуливши очі.

– А так: один з лівого, інший з правого, а Христос поміж вами...

Отець Родопіян зник за брамою, а Янкель, шкандибаючи до своєї, бурмотів під носом:

– Ти Феріщаку, такий чоловік, такий чоловік, що я...

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Василь ТИТЕЧКО

ТИТЕЧКОЇЗМИ БОРЩ

Віталій Криницький

- Став на дорогу вибору. Тепер усе життя вибираю.
- Шляхом брехні став на дорогу правди.
- Коли душа кричить, а серце плаче, значить – у них різноголосся.
- Вогонь кохання минув – залишився один перегар.
- Коли поїв меду, став солодко говорити.
- Бив байдики в дві зміни.
- Став твердо на ноги, після того, як зняв ковзани.
- Важко рубати вікно в Європу, живучи в землянці.
- Детектор брехні виявився брехливим.
- Троє одного чекають лише тоді, коли той пішов за випивкою.
- Нерухомість не купується, а лікується.
- – Ваші твори безцінні, – сказав редактор, – тому ми їх друкувати не будемо.
- Жінка повинна бути загадкою, а не кросвордом.
- Жив у мирі та злагоді, аж поки не одружився.
- Найсолодші сни сняться тільки бджолам.
- Доведено вченими: морських свинок розводять водолази!
- Крайній не той, чия вина, а той – у кого посада нижча.
- На руках носити жінку небезпечно, адже звідти їй набагато легше вилізти на шию.
- Не все в житті купується. Дещо можна й даремно взяти.

Із страв славетних українських Є найдревніша страва - борщ; В нім сила, міць, здоров'я, свіжість, Якщо той борщ - насправді борщ.

Вже звикли: борщ – це значить кислий, Але ж насправді це не так. Над назвою його помисліть, Чому в борщі цей збірний смак: Він і солодкий, і солоний, І в міру кислий, і гіркий, І буряково-часниковий, Капусно-кропно-петрушковий, Цибульно-м'ясо-помідорний, І в міру жирний, чи пісний.

В нім бульба, морква і квасоля, Сметана, перець, з лавру лист, Усе це збірня овочева І в ній таїться його зміст.

Із страв славетних українських, Є найсмачніша страва - борщ, В нім - міць сім'ї, Ґаздині гордість, Якщо той борщ - насправді борщ.

Є ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКУ В БУХАРЕСТІ

*Хлібиться день, мов ангел у небесах,
і з роду в рід вагомиться праслово,
в заплаті та розплаті водохресній
іде Шевченко, мовби дієслово.*

*Нанизує слова в тривожному барвінку
і зцілює рубіни, мов руїни.
Народний і всетронний, із затінку
Шевченко вибрав рідну Україну.*

*Немовби душу, що снується дзвоном
глибин бездонних та далекосяжних,
в опорі-непокорі ніжнодзвонно
возвів Шевченко лебедів останніх.*

*В багряному безсонному світанку,
як босі ноги в росах дичавіють,
іде Шевченко й плеще вітер в ганку,
немовби наддніпрянська коломийка.*

*В щоднинній білій пам'яті магнолій
долоня вітру віру знов зударить,
бо там, де степ гуде-гуде розлогий,
лиш він, Шевченко, государить.*

*...І тут, де сизь блукає берегами,
і тут, де виворочаться дороги,
і тут Шевченко ходить поміж нами,
і тут він Хрест свій носить донезмоги.*

*Та є вже честь, немовби хліб насущний,
є день, немов дора, що не в безчесті,
та нерозтращена й грядуща,
є Пам'ятник Шевченку в Бухаресті!*

Іван КОВАЧ

